

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Diplomová práce

**Jak se promítla komunistická ideologie do vzdělávání v základní škole v Sepekově
(1948-1989)?**

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Autor práce: Bc. Lucie Novotná

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma: kombinovaná

Ročník: druhý

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

30. června 2021

.....

Bc. Lucie Novotná

Děkuji mému vedoucímu diplomové práce doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D. za cenné připomínky, rady a metodické vedení. Děkuji také ředitelce ZŠ Sepekov Mgr. Jitce Novákové za půjčení školních kronik.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	5
1 Dějiny do roku 1948.....	10
2 Období 1948-1953.....	13
2.1 Kulturně-historický charakter doby	13
2.2 Školní rok.....	19
3 Období 1953-1960.....	29
3.1 Kulturně-historický charakter doby	29
3.2 Školní rok.....	31
4 Období 1960-1978.....	39
4.1 Kulturně-historický charakter doby	39
4.2 Školní rok.....	44
5 Období 1978-1989.....	52
5.1 Kulturně-historický charakter doby	52
5.2 Školní rok.....	56
Závěr	61
Seznam použitých zdrojů:.....	64
Seznam zkratk	68
Abstrakt.....	70
Abstract.....	71
Seznam příloh	72
Přílohy.....	73

Úvod

Po skončení druhé světové války ovládla Československo vděčnost za osvobození. Válečné hrůzy vystřídala radost a odhodlání obnovit všechny oblasti života, včetně školství. Díky nově získané svobodě mohly být i v této oblasti plánovány změny. Československé školství mělo navázat na prvorepublikové úsilí, vybudována měla být moderní školská soustava. Poválečné směřování státu bylo spojeno se Sovětským svazem. Spolupráce se týkala politických, ekonomických i kulturních otázek. Školská politika byla ohýbána stranickými požadavky, jež měla plnit. Nastalo období socialistického školství, které trvalo až do pádu komunistického režimu v listopadu 1989.

Svou diplomovou práci jsem se rozhodla zaměřit na dějiny vzdělávání. Historický výzkum jsem již zpracovávala pro mou bakalářskou práci. Volba konkrétní základní školy pro můj výzkum byla snadná. Rozhodla jsem se pro základní školu, kterou jsem v dětství sama navštěvovala.

Podle získaných informací nebyl v obci doposud podrobně analyzován vývoj školství. Zaměřila jsem se na jednotlivá období a historicky významné události, které měly vliv na vzdělávání a výchovu žáků. Při heuristické části výzkumu jsem postupovala tak, že jsem si nejprve nastudovala potřebnou literaturu k obecným politicko-sociálním dějinám, abych porozuměla charakteru doby. Pak jsem se věnovala studiu jednotlivých legislativních změn, které se týkaly základního školství. K tomu, aby práce byla přínosem, jsem vyhledávala, studovala a získávala informace nejen z historických pramenů jako obecní, školní kroniky, kroniky volnočasových organizací, ale i z odborných publikací, kde jsem si fakta získaná z pramenů ověřovala a zasazovala do dobového kontextu. Obecní kroniky jsou uloženy na Obecním úřadě městyse Sepekov a ostatní jsou uloženy v místní základní škole. Již v této fázi jsem podrobovala prameny kritice. Obzvláště opatrně jsem přistupovala k ideologickému zabarvení institucionálních pramenů.¹

Téma mé diplomové práce zní „Jak se promítla komunistická ideologie do vzdělávání v základní škole v Sepekově (1948-1989)?“. Cílem práce je prozkoumat

¹ BŮŽEK A KOL, *Úvod od studia historie*, s.33.

a popsat každodenní život a proměny zkoumané základní školy v konkrétním časovém období. Chci zjistit, jak se proměňoval život školy v kontextu dějin socialistického Československa i v kontextu proměny školské politiky v daném období. V rámci svého výzkumu hledám odpověď na otázku „Jak se proměňoval život v základní škole v Sepekově v letech 1948-1989?“

Jedná se historicky-srovnávací práci, která je založena na historickém výzkumu. Charakter zkoumaného problému a stanovený cíl výzkumu mě přivedl k použití několika výzkumných metod. Jednou z nich je metoda přímá, jejímž prostřednictvím jsem získala fakta z pramenů. Jde o nejrozšířenější metodu, která prostým způsobem popisuje skutečnost. Díky ní jsem získala mnoho historických informací o zkoumané základní škole. Další metodou aplikovanou studiu primárních pramenů je progresivní metoda, která zachycuje dějinné události v jejich časovém sledu, od dob starších k novějším, a v zásadě se shoduje s diachronním přístupem. Tento přístup jsem využila, jelikož jsem sledovala dějiny jedné instituce. Při zpracování faktů jsem se opírala své vlastní poznatky získané všeobecným vzděláním, studiem dané epochy a svým vlastním světonázorem, což považuji za mimopramenné poznání.²

Práci jsem rozdělila do pěti uzavřených kapitol. V první kapitole jsem v krátkosti shrnula poznatky ze své bakalářské práce. Jedná se o dějiny základní školy v Sepekově v letech 1900-1950. Časový rozsah bakalářské práce sice krátce překlápí do období, které zkoumám v diplomové práci, ale rozhodně nemůžu říct, že bych „jen pokračovala v tématu“. V diplomové práci mnohem podrobněji analyzuji fakta a metodologicky jsem k tématu přistoupila také odlišně. Následující čtyři kapitoly jsou si pak velmi podobné. Zabývají se čtyřmi dekádami socialistického školství. V práci používám pojmem „socialistické školství“ a míním tím školství v konkrétním časovém úseku (1948-1989) nikoli kvalitativní označení vzdělávání.³ Časové vymezení kapitol dva až pět jsem pak vymezila na základě legislativních změn školských zákonů.

Každou z kapitol jsem rozdělila na dvě části. První vždy popisuje kulturně-historický charakter doby. I přesto, že se jedná o obecné dějiny Československa, dovolila jsem si je stručně shrnout a zahrnout do diplomové práce, abych v závěru mohla vyhodnotit, jak a jestli vůbec tyto události ovlivnily běžný život Sepekova a chod zdejší

² BŮŽEK A KOL, *Úvod od studia historie*, s.52-54.

³ Srov. PRŮCHA, J., *Pedagogická encyklopedie*, 2009.

školy. Druhá část každé kapitoly se jmenuje Školní rok. Zde informace z daného období zasazují do modelového školního roku. V závěru pak jednotlivé školní roky srovnávám.

Důležitým dílem, které mě inspirovalo, je publikace s názvem *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Vydala ji trojice autorů Zounek, Šimáně a Knotová v roce 2018. V publikaci jsou předloženy výsledky výzkumného projektu nazvaného „Každodenní život základní školy v období normalizace pohledem učitelů. Využití orální historie při studiu soudobých dějin školství“, jehož cílem bylo prozkoumat a poznat základní školy a život učitelů v období normalizace v tehdejší Jihomoravském kraji.⁴

Výzkum je založen na metodě orální historie. Aby autoři získali komplexní pohled na zkoumané problematiku kombinují mikrohistorický i makrohistorický přístup. Během let 2014–2016 realizovali výzkumníci celkem 53 rozhovorů s 37 pamětníky, kteří vykonávali učitelskou profesi na území Jihomoravského kraje v průběhu let 1948-1989.⁵

Autoři došli k závěru, že cesta k učitelské profesi nemusela být snadná, stejně jako samotný výkon tohoto povolání. Ideologickou výchovu brali studenti učitelství jako nutnou součást studia. Ačkoliv byla učitelská profese pod silným ideologickým vlivem, výpovědi pamětníků ukazují, že komunistická strana všechny procesy probíhající ve školství kontrolovat nedokázala. Zkušenosti respondentů s výukou, životem ve škole a s vybaveností školy byly velmi rozdílné. Výzkumníci dospěli k závěru, že v mnoha ohledech byl klíčovou postavou ředitel, jehož postoj k otázkám ekonomickým, pedagogickým i politickým měl na chod školy značný vliv. Za určitý mezník, který ovlivnil mimopracovní život učitelů, považují autoři zavedení volných sobot. Větší důraz byl poté kladen na rodinný život, cestování, chataření, sport a další zájmy. V otázce náboženské víry a ateizace dospěli výzkumníci k závěru, že se učitelé snažili dětem neuškodit. Zamlčovali proto žákovo náboženské vyznání a při jeho komplexním hodnocení tuto skutečnost záměrně neuváděli. Otázku tzv. Pražského jara pamětníci podle autorů poměrně prožívali. O 60. letech mluvili jako o atmosféře plné naděje a očekávání. Hned po vpádu vojsk Varšavské smlouvy však přišla nejistota v oblasti výuky i chodu školy. Důsledkem tzv. čistek byla obměna učitelských sborů, se kterou šla

⁴ ZOUNEK, Jiří. *Normální život v nenormální době: základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*, s.13.

⁵ *Tamtéž*, s.55-57.

ruku v ruce nedůvěra k nově přichozím kolegům. Autoři se zmiňují také o donášení a strachu, který se stal součástí života mnohých učitelů. Následovalo zesílení kontroly výuky, musely být naplňovány ideologické cíle KSČ.⁶

Autoři v knize popsali témata, která se v jejich datech ukázala jako důležitá. Výsledky tohoto výzkumu není možné zobecňovat, umožňují však vytvořit si reálnou představu o základní škole a životě učitelů v období normalizace.⁷

Základnímu školství v období normalizace se věnuje také bakalářská práce Lucie Balákové nazvaná *Dějiny malotřídní školy ve Křoví v letech 1948–1989*. Cílem práce bylo zjistit, jak byl chod této malotřídní školy ovlivněn školskými zákony z let 1950–1989. Autorka zvolila pro svůj výzkum historicko-srovnávací metodu, potřebná data čerpala z odborných publikací, stejně jako z historických pramenů. Výzkumnice došla k závěru, že zkoumanou školu bylo v té době možné označit za příkladnou. Řídila se ideovou myšlenkou i zákony, na všechna vydaná nařízení reagovala s okamžitou platností, dobře se vypořádávala s novými školskými koncepcemi. Spolupráce se SRPŠ, Pionýrskou organizací, JZD a MNV byla dodržována. Díky těmto skutečnostem se škola nemusela obávat o své trvání a rušení malotřídních škol.⁸

Další prací, která využívá totožné výzkumné metody jako předchozí zmíněná studie, je bakalářská práce Jana Doseděla s názvem *Základní škola Dolní Újezd v letech 1945–1989*. Za cíl si autor klade popsat historii školy v Dolním Újezdě v období socialismu, potřebné informace čerpá z historických pramenů i odborné literatury. Z výzkumu vyšlo na povrch, že komunistický vliv se v této škole nejsilněji projevoval zásahy do vyučování náboženské výchovy. V obci byla vysoká koncentrace věřících rodin a z dokumentů je patrná snaha postupně snižovat množství zúčastněných dětí na tomto vyučování, pokud možno až na nulový stav. Ve školních materiálech možné spatřit i vnější tlaky na školu a na snižování religiozity. Za velmi pozitivní a přínosnou naopak

⁶ *Tamtéž*, s.160-164.

⁷ *Tamtéž*, s. 164.

⁸ BALÁKOVÁ, Lucie. *Dějiny malotřídní školy ve Křoví v letech 1948 – 1989* [online]. Brno, 2012 [cit. 2021-06-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/n9t4ku/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. Jiří Zounek, Ph.D.

označuje autor rozsáhlou výstavbu areálu školy, která byla v socialistickém období realizována.⁹

⁹ DOSEDĚL, Jan. *Základní škola Dolní Újezd v letech 1945 - 1989* [online]. Hradec Králové, 2015 [cit. 2021-06-26]. Available from: <https://theses.cz/id/adxb2v/>. Bachelor's thesis. University of Hradec Králové, Faculty of Arts. Thesis supervisor Mgr. Irena Kapustová.

1 Dějiny do roku 1948

V této kapitole bych se ráda stručně věnovala skutečnostem, které předcházely zkoumanému období. Školství má v obci Sepekov bohatou tradici. První škola byla zřízena 1684.¹⁰

Podle zápisů ve školních kronikách si můžeme udělat poměrně celistvý přehled o průběhu školního roku. Ve zmínkách z let 1900-1914 je patrný spirit císařského zřízení. Písemné prameny reflektují dobové problémy a my jako historikové z nich můžeme číst mezi řádky. Ve stále se opakujících blocích objevujeme záznamy o narozeninách, výročích a oslavách životů Jejích Veličenstev. Čteme o blahopřáních a modlitbách směrem panovníkovi a jeho rodině, oslavných písniček a líčení o pokrokových skutcích vladaře směrem k masivnějšímu šíření kvalitního vzdělání.

Následuje líčení těžkostí, které přinesl válečný konflikt. Dospělí muži odešli do války a rodiny bez živitele se ocitaly na existenčním dně. Starší děti často místo studia pracovaly v zemědělství. Učitelé nastupovali na vojenskou službu. Období první světové války bylo velmi bohaté na všemožné sbírky. Žáci sbírali byliny, vlnu, kovy a při pracovních činnostech vyráběli kukly, onuce a jiné produkty, které mohly pomoci zlepšit život vojáků v boji.

Vznik samostatného státu provázelo nadšení a oslavy. Oslavy probíhaly v duchu národní hrdosti. Národní hymna „Kde domov můj?“ zněla při příležitostech různých oslav a slavností. Vysazovaly se „Masarykovy“ lípy. Prezident Osvoboditel byl nadšeně oslavován a upřímně oplakáván.

Kruté vystřízlivění přišlo se začátkem války. Tu první si mnoho lidí živě pamatovalo. Učitelé předkládali doklady prokazující rasovou čistotu. Od roku 1942 se na škole muselo zdravít árijským pozdravem. Velmi nekompromisně se zavedla výuka německého jazyka. Dělo se to na úkor českého jazyka. V duchu ideologie NSDAP se měnily osnovy dějepisu a učitelé byly přeškolení. Zavedena byla šesti stupňová klasifikace.

¹⁰ KYTKA, Josef. *Milevsko a jeho kraj: turistika, památky, historie*. Milevsko: Spolek pro rozvoj kultury v Milevsku, 1996, s.173.

Úleva z konce války, nadšené plány a budování byly hnacími motory národního hospodářství. Žáci pokračovali ve sbírkách a drobných zemědělských pracích jako v letech minulých. Jejich přístup se však změnil. Přidaly se oslavy Lenina, VŘSR a jiných svátků spjatých s kulturou našich osvoboditelů.

Chod školy a práci učitelů pravidelně kontroloval školní inspektor. Podle záznamů se inspektoři vyjadřovali pochvalně a nenašla jsem upomínku na pokárání a nápravu stávajících stavů. V roce 1919 vznikla i místní školní rada, jejímž úkolem byl dohled na dodržování školských zákonů, školní docházkou a chováním žáků, podporovala i učitele ve výkonu jejich povolání.

V každé době trápilo současníky něco jiného. Vždy se ale snažili podporovat nejchudší žáky, aby jejich sociálně-finanční zázemí nebylo překážkou pro dosažení aspoň základního vzdělání. Zřízením polévkového ústavu byla zajištěno jídlo v počátcích aspoň 3krát týdně. Postupně se samozřejmě rozšiřoval počet žáků, kteří mohli být do programu zahrnuti a četnost jídel. Do dobročinnosti se zapojovala celá vesnice. Pořádaly se různé sbírky, děti si nastudovaly divadelní představení, jehož výtěžek odevzdaly a zapojovali se různí donátoři. Z vybraných peněz se pak hradily pomůcky pro nejpotřebnější.

Zaznamenávala se nemocnost dětí. V dobách, kdy nebyla západní medicína na tak vysoké úrovni jako dnes, byly epidemie masivní a ovlivnily mimo jiné i chod školy. Nákaza spalniček ve školním roce 1914-1915 způsobila výpadek ve vzdělávání na tři týdny. Vojáci vracející se z fronty byli také zdrojem nákazy, která se nevyhnula ani školním dětem. Záznamy z období druhé světové války jmenují onemocnění jako spála, záškrt či chřipku. V pozdějších letech se začala škola věnovat více i prevenci zdraví žáků. Konaly se pravidelné lékařské prohlídky a žáci podstupovali očkování. V proslovech ředitele školy byly děti pravidelně poučovány, jak postupovat vypukne-li epidemie.

Sepekov je významným poutním místem. Katastrálně obec sousedí s Milevskem, kde je významný premonstrátský klášter z 12. století. Milevský opat Jarloch je pak úzce spjat se stavbou mariánské kapličky v Sepekově. Ve vsi byly svého času dokonce dva kostely. Farní kostel sv. Mikuláše ze 14. století, který byl později odsvěcen. Jeho pozůstatky najdeme v obci dodnes. V první polovině 18. století byl pak v místě původní kaple postaven kostel Nanebevzetí Panny Marie, aby lépe vyhovoval poutníkům, kteří

mariánské místo navštěvují a klaní se Panně Marii Sepekovské. K sepekovskému okolí se pak váže několik legend o síle modliteb k P. Marii.¹¹

V roce 1869 byl přijat tzv. Hasnerův zákon, který zaváděl osmiletou povinnou školní docházku. Školy se dělily na obecné a navazující měšťanské. V Sepekově byla škola obecná. Nejprve byly otevřeny 2 třídy a ještě před 1. světovou válkou byl již třídy tři. V průběhu druhoválečných let klesl počet tříd obecné školy ze čtyř na tři. V říjnu 1940 byl otevřen I. ročník měšťanské školy.

¹¹ KYTKA, J. *Milevsko a jeho kraj*, s.169-170.

2 Období 1948-1953

2.1 Kulturně-historický charakter doby

Rok 1948 byl pro Československo zlomový. Pod puncem zdánlivé legálnosti došlo k politickému převratu. Přestože byly zachovány rysy parlamentní demokracie, jednalo se pouze o formální stránku.¹² Fakticky můžeme hovořit o zániku demokracie. Politické strany, které nesměly samostatně kandidovat ve volbách, se plně podřizovaly komunistickému diktátu.¹³ Již před únorem 1948 začaly vznikat tzv. *akční výbory Národní fronty*. Skládali se převážně z komunistek a komunistů, jejichž úkolem bylo eliminovat odpůrce komunistů na všech úrovních veřejného a politického života a nahradit je lidmi politicky loajálními. Po abdikaci Edwarda Beneše v červu 1948 se stal prezidentem republiky Klement Gottwald. Došlo tak k personálnímu obsazení všech složek výkonné moci komunisty.¹⁴

„Navzdory všem politickým problémům a hospodářským potížím, byla prvá poválečná léta obdobím prudkého rozvoje v oblasti vědy a kultury. Československo se především okamžitě po válce otevřelo světu. Tradiční vědecké instituce, Královská česká společnost nauk, Česká akademie věd a umění a Československá národní rada badatelská rychle navázaly na své předválečné kontakty v Evropě a zámoří. Zároveň se ve větší míře začaly rozvíjet styky se sovětskými vědeckými pracovišti. „¹⁵ K zastavení této pozitivně se vyvíjející tendence došlo po převratu 1948, kdy ve státech východního bloku začala platit nová státní ideologie. Tou byl ortodoxní a dogmatický myšlenkový proud marxismus-leninismus. „Jeho obsah je odtržen od reality a podřizuje se momentálním politickým zájmům.“¹⁶ Vše, co této orientaci odporovalo, muselo být odstraněno. Socialistický realismus byl instalován jako uznávané a správné umění. Propagandistické umění bylo silně ideologizované a zdaleka nenavazovalo na svou předválečnou rozmanitost. Charakteristickým rysem kulturní tvorby byl návrat ke slovanství a odpor ke všemu západnímu. Nezávislé kulturní spolky nahradily centralizované instituce (např.

¹² RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.328.

¹³ ČORNEJ, Petr. *Vše podstatné z českých dějin*. s.43.

¹⁴ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.328.

¹⁵ *Dějiny zemí Koruny české*, s.265.

¹⁶ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.328.

Svaz československých spisovatelů). Věda a kultura se začala orientovat směrem na východ. Po vzoru sovětského modelu vznikla Československá akademie věd.¹⁷

Po únorovém převratu začali komunisté pilně budovat totalitní politický systém. Celý aparát reálně ovládala hrstka nejvyšší funkcionářů KSČ. Skutečnost, že s nejedná o diktatury, zastírala přítomnost dalších politických stran. Jejich členské základny byly ale silně redukovány. První poúnorové volby do parlamentu se staly etalonem pro další v řadě na dlouhých 40let. Atmosféra strachu, nesvobody a nepokrytého zastrašování provázela volby, kde výsledek byl znám již předem, jen jej bylo potřeba správně docílit. Jedna kandidátka, žádný opoziční politik a manipulace s hlasy dokázaly vytvořit výsledek 89,2 % voličů pro kandidátku Národní fronty (NF)¹⁸.¹⁹

Otevřený protest předvedly demokratické síly Československa v červnu 1948, kdy se konal XI. Všesokolský slet. Akce byla připravovaná rok. Jeho účastníci v průběhu slavnostního průvodu Prahou dávali otevřeně najevo sympatie k bývalému prezidentu Benešovi a odpor vůči jeho nástupci a dalším představitelům komunistické moci. Represivní zásahu došlo ještě v průběhu sletu a v organizaci byla následně uskutečněna rozsáhlá čistka.²⁰ Podle Randáka nevešel jedenáctý všesokolský slet do dějin jako představení desítek tisíc cvičenců a cvičenek, ale spíš jako první mohutný protest proti komunistické samovládě.

Další protirežimní akcí byl pohřeb Edvarda Beneše. Reakce komunistické moci bylo mj. i vyhlášení tzv. zákona na ochranu lidově demokratické republiky (č. 231/1948), který umožňoval tvrdý postih jakéhokoliv odporu, likvidaci zbylé opozice a další represivní opatření. Široká vlna represí v letech 1948-1953 rozložila veškerou protikomunistickou opozici. V Československu nevznikl rozsáhlejší protikomunistický

¹⁷ *Dějiny zemí Koruny české*, s.266.

¹⁸ Národní fronta Čechů a Slováků (po únoru 1948) byla sdružení politických stran (pozice demokratických stran byla pouze iluzorní) a všech veřejně působících společenských organizací. Fakticky se stala politickým instrumentem absolutní moci KSČ. Můžeme hovořit o nejdéle fungující politické koalici u nás. Pouze kandidát NF se mohl ucházet o mandát v zastupitelských sborech na všech úrovních státního aparátu.

¹⁹ *Dějiny zemí Koruny české*, s.268.

²⁰ *Tamtéž*, s.269.

odboj jako tomu bylo třeba v období protektorátu. Jednotlivé aktivity byly individuální (např. skupin bratří Mašínů), izolované a často záhy potlačené Státní bezpečností (StB)²¹.

Nejmasovějším projevem odporu vůči komunistického režimu se stala emigrace na Západ. Odhaduje se, že jen v letech 1948-1951 uprchlo ilegálně do zahraničí přes 25 tisíc obyvatel ČSR. Do emigrace odcházela řada významných osobností své doby – politici (např. Petr Zenkl, Jaroslav Stránský), žurnalisté (Pavel Tigrid, Ferdinand Peroutka), spisovatelé a umělci (Egon Hostovský, Erazim Kohák), generálové a diplomaté (F. Moravec, S. Ingr). V roce 1949 vznikla v USA Rada svobodného Československa, která se měla stát jakousi zastřešující politickou organizací československé emigrace. Jenže československý exil byl dost nehomogenní a vnitřně rozpolcený. Významnou roli hrálo působení představitelů československého exilu v oblasti publicistiky a zájmových organizací. V roce 1950 bylo v USA zřízeno Ústředí československého sokolstva nebo Československá společnost pro vědy a umění, která plnila i funkci nadace. Pro ČSR začaly vysílat rozhlasové stanice Hlas Ameriky z Washingtonu nebo Svobodná Evropa z Mnichova. Pavel Tigrid vydával časopis Svědectví, který byl značně populární.²²

Upevňování komunistického režimu v Československu bylo doprovázeno rozsáhlou perzekucí jeho obyvatel, kteří nesouhlasili s novými politickými a společenskými pořádky. Cílem tohoto konání bylo vynucení absolutní kontroly nad společnostmi. V zápisu místní kroniky z roku 1951 je informace, že v zastupitelstvu nebylo jiných členů než členů KSČ. V obci měla strana 130 organizovaných členů a zbytek obyvatel byl stranické příslušnosti. Strana KSČ řídila politický život v obci a byla místnímu národnímu výboru v budování socialismu nápomocna.²³ V období 1948-1953 se politické procesy staly běžným prostředkem oficiální politiky. Funkcí procesů bylo několik. Napomáhaly k prosazení mocenských záměrů, byly způsobem likvidace skutečných odpůrců režimu nebo jen nepohodlných osob (např. živnostníků),

²¹ Státní bezpečnost byla československá politická policie, zpravodajská služba, která byla ihned od svého vzniku v roce 1945 pod kontrolou KSČ. Sloužila k ovládnutí mocenských pozic a likvidaci protivníků komunistického režimu. Po roce 1948 byla jedním z hlavních nástrojů komunistického teroru.

²² *Dějiny země Koruny české*, s.270-271.

²³ *Pamětní kronika obce Sepekov*, okres Milevsko, s.3.

poskytovaly důkazy o správnosti oficiální politiky a měly vychovávat k poznání chladnokrevnosti vůči nepřátelům režimu.²⁴

Většina procesů byla uměle vykonstruovaná. Od roku 1949 pomáhali poradci ze SSSR, kteří přinesli řadu inovací. Zvláštním úkolem bylo hledání třídního nepřítele uvnitř komunistické strany. Čistka v KSC vyvrcholila procesem s Rudolfem Slánským, tehdejším generálním tajemníkem strany.²⁵ Obžalovaní byli často tvrdým psychickým i fyzickým nátlakem nuceni k nepravdivým výpovědím jak při vyšetřování, tak při samotném soudním projednávání. O jejich vině a trestu fakticky nerozhodovaly soudy, ale politické orgány KSC.²⁶

Mezi první postižené patřili důstojníci československé armády, protože KSC si chtěla armádu podmanit a zajistit si slepou poslušnost jejího vedení. Mezi oběťmi převažovali zejména ti, kteří se v průběhu 2. světové války účastnili domácího nebo zahraničního odboje. Tak byl v roce 1949 k trestu smrti odsouzen generál Heliodor Píka, za války velitel čs. vojenské mise v SSSR.²⁷ V rámci boje proti „třídním a politickým nepřátelům“ byly v armádě zřízeny zvláštní trestné útvary – pomocné technické prapory (PTP). Do nich povolávání „politicky nespolehliví“ branci na libovolně prodlužovanou dobu.²⁸

Dalšími oběťmi politických procesů se stali bývalí funkcionáři nekomunistických politických stran, které KSC považovala za potenciální hrozbu. V roce 1950 proběhl proces s tzv. „záškodnickým vedením spiknutí proti republice“, při němž byly vyneseny čtyři rozsudky smrti, mezi nimi i nad Miladou Horákovou, funkcionářkou národně socialistické strany.²⁹ Jednalo se první a také největší tzv. monstrproces. Jeho příprava trvala rok. Proces byl obsáhlý rozsahem i publicitou. Předem daný scénář otázek a odpovědí, které se museli obžalovaní doslovně odříkat, bychom čekali spíš na divadelní scéně, nikoli však v soudní síni. Zahraniční osobnosti vyjadřovaly podporu odsouzeným

²⁴ KAPLAN, K. *Československo v letech 1948-1953*, s.83.

²⁵ *Dějiny zemí Koruny české*, s.269.

²⁶ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.343.

²⁷ KAPLAN, K. *Československo v letech 1948-1953*, s.90-91.

²⁸ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s.29-30.

²⁹ Týž. *Československo v letech 1948-1953*, s.90-91.

a žádaly zmírnění drakonických rozsudků. Navzdory tomu byly všechny rozsudky vykonány.³⁰

Výrazným příkladem mimosoudního postihu se staly tábory nucených prací (TNP), do nichž byli zařazovány režimu nepohodlné osoby na základě rozhodnutí komisí jmenovaných národními výbory, později rozhodovali justičními orgány. Formálním prostředkem pro soudní postih odpůrců komunistického režimu se stal zejména již zmíněný zákon na ochranu lidově demokratické republiky (č. 231/1948 Sb.). Zde bylo explicitně uvedeno, že do TNP patří ti občané, kteří se „štítí práce“.³¹

Cílem represí se stala i církev. Ústavní právo na svobodu náboženského vyznání narušoval komunistický režim v masovém měřítku. Oba arcibiskupové, Josef Beran a Karel Matocha, strávili řadu let v domácí internaci pod dohledem StB. Procesy s dalšími vysokými církevními představiteli, biskupy a představenými církevních řádů, probíhaly zejména na začátku 50. let. V dubnu 1950 došlo k tzv. „akci K“ - násilné likvidaci mužských řeholních řádů. Ve stejné době byla zrušena i řeckokatolická církev, která působila zejména na východním Slovensku. Centrální seminář pro výchovu kněží byl pod kontrolou komunistů a kapacitně byl velmi omezen. Papež umožnil místní církvi výjimky z platných církevních nařízení – tzv. mexické fakulty³² k udržení církevního života v rámci tzv. skryté církve^{33,34}.

Komunistický režim začal likvidovat soukromý sektor hned po svém únorovém vítězství. Parlament přijal řadu znárodňovacích zákonů. Na konci roku 1948 pracovalo už ve státním sektoru 95 % zaměstnanců průmyslu, ale hromadná likvidace postihla brzy i soukromý maloobchod, řemesla a živnosti. Řízení ekonomiky se uskutečňovalo z jednoho centra a podle ústředního plánu, přičemž politické cíle měly většinou přednost před hospodářskými. Hospodářství bylo řízeno rozsáhlým byrokratickým aparátem v čele se Státním plánovacím úřadem prostřednictvím pětiletých hospodářských plánů, z nichž

³⁰ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.344-345.

³¹ KAPLAN, K.; PALEČEK, P. *Komunistický režim*, s.30.

³² Mexické fakulty je obecné označení pro soubor dispensí, které papež může na přechodnou dobu udělit do rukou biskupů. Jedná se o situace, kdy církev v dané oblasti trpí pronásledováním a dodržování běžných postupů v ilegalitě by ohrožovalo životy a funkčnost církevních struktur. Fakulty umožňují kněžím a biskupům provádět samostatně úkony, které by jinak podle kodexu podléhaly schválení jejich nadřízených.

³³ Skrytá církev (nebo podzemní či umlčená), je obecné označení aktivit místní církve, které z důvodu pronásledování nemohou být vykonávány veřejně. Do skrytosti se podle míry represí přesouvá část (např. teologické studium, výchova mládeže) nebo veškerá činnost církve (např. svěcení kléru). Tajná činnost je pak navenek prezentována jako nenáboženská soukromá aktivita.

³⁴ KAPLAN, K.; PALEČEK, P. *Komunistický režim*, s.31-33.

první z nich byl zahájen v roce 1949. Jako podpůrný prostředek k naplnění cílů a zvyšování pracovní výkonnosti, byly organizovány různé „socialistické soutěže“ a „údernická hnutí“.³⁵ Dne 24.4.1951 byla svolána schůze, kam byli pozváni všichni zdejší soukromí živnostníci za účelem jejich zapojení do komunálního podniku. I přes vysvětlení a vyvrácení námitek k jejich zapojení nedošlo. V této době byl komunálním podnikem pouze hostinec na „Panské“. Na návrh MNV byl jiný hostinec uzavřen a využit jako prodejna „jednota“.³⁶

Po únoru nastal strukturální přerod hospodářství ve prospěch těžkého průmyslu. Výroba tohoto typu byla po druhé světové válce žádoucí. Velmi populárními odvětvími bylo strojírenství, hutnictví a elektrotechnický průmysl. Výsadní postavení ve strojírenství zaujímal zbrojní průmysl, což vycházelo zejména z vojenských potřeb celého sovětského bloku. Československo se stalo pevnou součástí sovětského mocenského bloku ve střední a východní Evropě a členem jak ekonomické Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Výrazná orientace zejména na těžké strojírenství s sebou přinášela zaostávání spotřebního průmyslu a služeb a neblaze se projevovала jak v životní úrovni obyvatelstva, tak i ve stavu životního prostředí.³⁷

Zásadním změnám se nevyhnulo ani zemědělství. Součástí přechodu k socialistickému modelu ekonomiky byla kolektivizace zemědělství. V únoru roku 1949 byl přijat zákon o jednotných zemědělských družstvech (JZD). Po počáteční nechuti rolníků k dobrovolnému vstupu byla další fáze této kampaně byla provázena tvrdým politickým a ekonomickým tlakem. Cílem často brutální soudní i mimosoudní perzekuce byli zejména větší vlastníci zemědělské půdy neboli kulakům³⁸, kteří představovali podle komunistického režimu hlavní překážku kolektivizace. Motivy této změny nebyly zdaleka tak altruistické, jak režim tvrdil. Skutečným důvodem kolektivizace byla likvidace samovýrobců jako obtížně politicky ovladatelné skupiny obyvatelstva a fakt, že bylo potřeba uspokojit hlad po pracovní síle v rychle rostoucím těžkém průmyslu. Zemědělská půda měla být koncentrována v rukou státu. Spolu s mechanizací se

³⁵ *Dějiny zemí Koruny české*, s.271.

³⁶ *Pamětní kronika obce Sepekov*, okres Milevsko, s.4-5.

³⁷ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.334-335.

³⁸ Termín kulak byl používán komunistickou propagandou k označení soukromě hospodařících rolníků nejdříve s alespoň 20, později 15 hektary. Byl-li někdo označen kulakem, rozuměl se tím nepřátelský a zlovolný, státní zájmy poškozující sedlák.

přepokládal nárůst výnosů zemědělské půdy i za pomoci nižšího počtu zaměstnanců.³⁹ Symbolem nového zemědělství bylo rozorání mezí a spojování polí do větších celků. „Dne 28. srpna 1952 byly ve zdejší obci rozorány meze, neboť dosavadní JZD přestoupilo na vyšší typ.“⁴⁰ Tak zní zápis ze školní kroniky. Obecní kronika je pak sdílnější. Dozvídáme se, že na schůzi, která se konala v srpnu 1952 se spojila výměra polí některých místních zemědělců a výměra MNV, což při hlasování dalo potřebný počet hektarů pozemků a mohlo být přistoupeno k „*technicko-hospodářské úpravě a následné socializaci vesnice*“. V září téhož roku přijeli 4 traktory ze SSSR. JZD si v rámci procesu přisvojilo lepší pozemky a vzdálenější pole byla přenechána místním „*boháčům*“. Pokud se ani po tomto činu nerozhodli soukromí zemědělci pro vstup do JZD, museli nově vyměřená pole obhospodařovat. Takzvaní „*kusaři*“ měli i přidělen osevň plán.⁴¹

2.2 Školní rok

Školní rok byl vždy zahajován na začátku září slavnostním ceremoniálem, jehož podoba měla trvalý charakter. Z kroniky se dozvídáme, že roku 1949 měla slavnost tento program: „*zahájení Písni práce, proslov ředitele školy, dětské písně a básně, proslov předsedy MNV J. Bílého, slibem dětí o pracovním úsilí ve školské práci, hymny a na závěr promítnutí krátkých kulturních filmů.*“⁴²

V proslovu ředitele k zahájení školního roku ze září 1948 zní nadšení „*o jednotné a radostné škole*“.⁴³ Linie školské politiky KSČ byla shrnuta do zákona č.95/1948, Sb. o Základní úpravě jednotného školství, který byl přijat dne 21. dubna 1948, tzv. Nejedlého školský zákon.⁴⁴

Tento zákon lze považovat jako skutečný přelom v dějinách školství. K jeho negativu patří skutečnost, že byl přijat v době, kdy již zastánci jiných přístupů z politických důvodů nemohli zasahovat do legislativního procesu. Pokud se na něj

³⁹ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.336-337.

⁴⁰ *Kronika střední školy v Sepekově, vázaná v červené kůži, 1945-1958, nestránkovaná.*, školní rok 1952-1953.

⁴¹ *Pamětní kronika obce Sepekov, okres Milevsko*, s. 17.

⁴² *Kronika střední školy v Sepekově, vázaná v červené kůži, 1945-1958, nestránkovaná.*, školní rok 1948-1949.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Zdeněk Nejedlý (10.2.1879 – 9.3.1962) byl český historik, politik a veřejný činitel. Ministrem školství byl v letech 1945-1946 a 1948-1953.

podíváme zcela apoliticky, tak se jedná o normu, která poprvé zavádí jednotnou školskou soustavu a současně zajišťuje právo všech občanů na vzdělání.⁴⁵

Díky zpřístupnění vzdělání všem byl charakterizován jako splnění odkazu J. A. Komenského, postavil školství na dvou základních principech socialistické vzdělávací a výchovné ideologie, a to princip jednoty a státnosti. Byla vyhlášena jednotná, státní všeobecně vzdělávací škola devítiletá, bezplatná a povinná pro všechnu mládež od 6 – 15let. Dále byl zaveden třístupňový systém školství: národní škola (1. – 5. ročník), střední škola (6. – 9. ročník) a vyšší výběrové školy. Byly zrušeny učitelské ústavy⁴⁶. Roku 1946 bylo stanoveno, že učitelé se budou připravovat na pedagogických fakultách. Učitelům v činné službě bylo dovoleno, aby si doplnili své vzdělání.⁴⁷

Kronikář zapisuje událost přijetí zákona následujícími slovy: „*Dne 22. dubna 1948 shromáždilo se všechno žactvo měšťanské školy v jedné učebně v 9:30 hod., kde dostalo se žactvu vysvětlení a zdůvodnění jednomyslně přijatého zákona o jednotné škole NS a zdůrazněn zvláště jeho demokratický charakter*“.⁴⁸

Bylo zavedeno bylo oslovení „soudružko učitelko“ a „soudruhu učitelé“, začalo se používat termínů socialistická (později komunistická) škola a výchova. Postupně získávala rozhodující *úlohu* v oblasti školství KSČ, která rozhodovala prakticky o veškerém dění formou závěrů či usnesení, uváděných v život prostřednictvím různých legislativních norem a nařízení.⁴⁹

Právě škola byl místem, které nabízí vhodný prostor pro formování a výchovu mládeže v duchu svých ideálů. Nejsnadněji se tato skutečnost projevuje např. v občanské nauce, která poskytovala dostatek společenskovedních témat, v nichž se dalo působit na lehce ovlivnitelné názory žáků. „*Občanská nauka klade důraz na spojování naukového jádra předmětu s praktickými činnostmi žáků a na integraci vědomostí získaných v tomto předmětu s občanskovýchovnými vědomostmi osvojenými v ostatních předmětech. Tím žáci získávají znalosti a zkušenosti potřebné pro aktivní občanský život a pro účast na*

⁴⁵ ZOUNEK, Jiří. *Normální život v nenormální době*, s.64.

⁴⁶ Tak byla označována střední škola určená k výchově učitelů obecných a měšťanských škol. Studium bylo zakončeno maturitní zkouškou.

⁴⁷ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. 1. vyd. V Praze: Pedagogické muzeum Jana Amose Komenského, 2002, s.54-55.

⁴⁸ *Kronika střední školy v Sepekově, vázaná v červené kůži, 1945-1958, nestránkovaná.*, školní rok 1947-1948.

⁴⁹ ZOUNEK, Jiří. *Normální život*, s. 65.

výstavbě vyspělé socialistické společnosti.“⁵⁰ V druhé polovině dubna 1948 se ve všech třídách zvláště v hodinách občanské výchovy vedla rozprava o návrhu nové ústavy ČSR. Jindy byly promítány filmy Věrní zůstaneme, Syn pluku, které svým obsahem oslavovali SSSR a idealizovali komunistické myšlenky.⁵¹

Školní rok provázela řada oslav a výročí již před nástupem KSČ. Nyní se ale staly prostředkem ke zvýšení politické výchovy mládeže. V prvním období se objevuje výročí úmrtí prezidenta Osvoboditele T.G.M., oslavy dne 28. října 1918 – vzniku ČSR, jež měly název „Bez 7. listopadu 1917 by nebylo 28. října 1948.“, Velké říjnové socialistické revoluce, výročí mnichovské zrady, mikulášská besídka, kde děti obdarovával děda Mráz, oslavy výročí narození J. V. Stalina aj. Oslav bylo opravdu hodně a jejich hlavní úkolem bylo dostat do podvědomí dětí důležitá ideologická hesla. V jádru nešlo o událost samotnou, ale o fakt přiblížení socialistických úspěchů a v boji proti třídnímu nepříteli. Na programu oslav byla recitace a zpěv „vhodných“ básní a písní.⁵² Podobně probíhala i slavnost pětiletky, kde kromě básní a písní ještě žáci a učitelé dobrovolně odpracovali odpoledne na dostavbě školní budovy.⁵³ V únoru roku 1951 byl uspořádán na zdejší škole tzv. „Týden otevřených dveří“. Místním rozhlasem byli rodiče žáků vyzváni, aby se přišli podívat na průběh vzdělání jejich dětí. Zájem nebyl velký, ale ti, kteří se dostavili, byli spokojeni.⁵⁴

„Dne 18. října 1948 oznámilo ÚŠD výnosem ze dne 24.9.1948, č. A-188 440/48-II/1, že byl vysloven souhlas, aby novostavba nové budovy střední školy v Sepekově byla označena názvem „Střední škola Dr. Zdeňka Nejedlého.“⁵⁵ V červenci 1951 pak proběhla slavnostní kolaudace s příslušnými činiteli. Návštěva se vyslovila velmi pochvalně o výstavbě a výmalbě budovy. Obyvatele Sepekova mohou být právem hrdí na svou novou školu, neboť děti navštěvují moderní a pohodlné zařízení, které patří k nejmodernějším v kraji.⁵⁶ Na základě výnosu ONV, školského referátu v Milevsku k prosinci 1951 byla spojena národní a střední škola v Sepekově. Vznikla tak jednotná

⁵⁰ ČÁRA, Vladimír a ROSENZWEIG, Milan a EFFENBERGEROVÁ, Anna Marie. *Aktuální otázky vzdělávání a výchovy v socialistické škole: srovnávací studie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. s. 86.

⁵¹ *Kronika střední školy v Sepekově, vázaná v červené kůži, 1945-1958, nestránkovaná.*, školní rok 1947-1948.

⁵² *Kronika střední školy v Sepekově*, školní rok 1948-1949.

⁵³ *Tamtéž*, školní rok 1949-1950.

⁵⁴ *Pamětní kronika obce Sepekov*, okres Milevsko, s.6.

⁵⁵ *Kronika střední školy v Sepekově*, školní rok 1948-1949.

⁵⁶ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s.5.

škola, devítiletka.⁵⁷ Od začátku školního roku 1950-1951 pak byly děti národní školy přestěhovány do nové školní budovy. Děly se o ni s žáky střední školy. Nové zázemí bylo mnohem více prostorově vyhovující. Budovu národní školy začal využívat MNV.⁵⁸

Od 1. února 1951 začal platit nový školní řád. Šlo o pravidla a chování žáka ve škole. Žák má být pilný, slušný, zdvořilý, pozorný, ochotný, přátelský a poctivý. Výraznou novinkou bylo zavedení žákovské knížky, která byla chápána jako průkaz informující rodiče o prospěchu a chování žáka.⁵⁹

V padesátých letech se zvýšil tlak na realizaci obsahových změn ve výuce všech předmětů. Byly vyměňovány všechny platné učebnice. Od čtvrté třídy byla zavedena povinná školní docházka, abych snáze mohli čerpat ze zkušeností našeho nového vzoru, Sovětského svazu.⁶⁰

Ještě ve školním roce 1948-1949 se objevuje záznam o povinné výuce náboženství. Je zde zmíněno, že „*římskokatolické náboženství vyučoval p. děkan Bronislav Ferdinand Jiříček místo kaplana Jindřicha Neubauera, který odešel do Mariánských lázní.*“⁶¹ Zákon č. 217/1949 Sb. umožnil odloučení církevní správy od správy školské. Byl zřízen Státní úřad pro věci církevní (SUC). Dozor nad náboženskou výchovou měly náboženské obce, vrchní dozor však vykonávalo ministerstvo školství a osvěty. Probíhala velmi důsledná laicizace povinné školní docházky.⁶² Náboženství bylo považováno za „opium lidstva“. V praxi se římskokatolická církev (nejrozšířenější) stala velkým konkurentem KSČ. Měla pevnou a fungující hierarchii a ideově nabízí ucelený výklad světa plný jistot a bezpečí.⁶³ Zmínka o učitelích římskokatolického náboženství se objevuje ještě v zápise ke stavu učitelstva ze školního roku 1949-1950, pak zápisy tohoto charakteru z kronik mizí. I když výuka pro zájem pokračovala, vyučující není specifikován.⁶⁴

⁵⁷ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1951-1952.*

⁵⁸ *Kronika střední školy v Sepekově, 1940-1951, kronika národní školy, nestránkovaná, školní rok 1950-1951.*

⁵⁹ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.56.

⁶⁰ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.56.

⁶¹ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1948-1949.*

⁶² RÝDL, K. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I: (1774-1989).*, s. 33.

⁶³ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.340.

⁶⁴ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1949-1950.*

Významné bylo i nové řešení otázek náboženské výuky. Na základních školách zůstávalo náboženství vyučovacím předmětem. Podle § 19 zákona č. 95/1948 Sb. byla škola povinna „*starati se o náboženskou výchovu žáků podle jejich náboženského vyznání, vyjímajíc případy, kdy rodiče (zákonní zástupci) odhlásí dítě od této výchovy.*“ Rodiče však mohli děti z tohoto předmětu osvobodit. Roku 1952 konstatovalo ministerstvo, že výuka náboženství je dobrovolná a nepovinná. Svá rozhodnutí pak dávali škole na vědomí do 8. září. Vyučovací hodiny náboženství pak byly zařazeny do výuky tím způsobem, aby nenarušovaly plynulost vyučování povinných předmětů. Později byly pokyny upřesněny a to tak, že na přání rodičů může dítě ukončit výuku náboženství kdykoliv v průběhu školního roku a vedení školy musí souhlasit.⁶⁵

Vládní nařízení č. 129/1949Sb. z 10. května 1949 upravovalo vztah mezi školou a rodinou. Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ) participovalo na výchovné roli rodiny a upevnilo ideové působení KSČ.⁶⁶ Dne 29. září 1950 bylo ustanoveno SRPŠ v Sepekově. Jejím předsedou byl pan J. Cihlář. Na schůzi byl schválen pracovní plán organizace.

KSČ v tomto období velmi nekriticky napodobovala školský systém SSSR, a to beze vztahu k reálným potřebám československé společnosti. Mluvíme například o začlenění škol do hospodářských a ekonomických úkolů.⁶⁷ Rozvoj hutnictví patřil k prioritám národního hospodářství. V dynamicky se rozvíjejícím odvětví však chyběli pracovníci, tak se jej vláda snažila zatraktivnit, aby nalákala hlavně mladé. V zápisu školní kroniky z roku 1950-51 je zmínka o Lánské akci⁶⁸. Jsou zde jmenováni dva žáci, František Michálek a Václav Melichar, kteří se přihlásili do celostátního náboru hornických učňů.⁶⁹ Přiblížení důležitosti horníků a vyzdvižení jejich pracovních zásluh měly i časté exkurze. V červnu 1950 proběhla jedna do rudných dolů u Příbrami. Reciprocitně pak horničtí učňové navštívili zdejší školu. Žáci jim připravili pestrý kulturní program.⁷⁰ Zmíněný V. Melichar se pak jako hornický učeň na školu několikrát

⁶⁵ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.55.

⁶⁶ RÝDL, K. *K vývoji správy*, s. 34.

⁶⁷ ZOUNEK, J. *Normální život*, s.65.

⁶⁸ Lánská akce reagovala na tehdejší nárůst těžkého průmyslu a orientace na něj a byla vyhlášena kvůli zajištění přísunu pracovníků především do hornictví a hutnictví.

⁶⁹ *Kronika střední školy v Sepekově*, školní rok 1949-1950.

⁷⁰ *Tamtéž.*

vrátil agitovat nové učně. Byl vzorem pro mnohé žáky, protože jej jako vzorného učně vyznamenal sám ministr průmyslu G. Kliment.⁷¹

Učitelé byli pro KSČ pouze prostředkem výchovy budoucích generací komunistického režimu. Činnost učitele byla chápána jako činnost „průkopníka výchovy k socialismu, který pomáhá likvidovat izolaci školy, spojuje její práci s ostatním životem, má kontakt s pracujícími a aktivní poměr k budovatelskému dílu socialismu“. V tomto období se stává učitelská profese téměř výlučně ženskou pozicí. Jedním z důvodů byl spurt průmyslových odvětví, dále také fakt, že platové podmínky učitelů patřili spíše k nižším. Začínající učitelé byli nesvobodní i ve výběru místa své působnosti. Přidělená místa na základě tzv. umístěnek dostávali učitelé hlavně v průmyslových regionech nebo na venkově. Oficiální výjimka se udělovala pouze při uzavření sňatku. Neoficiálně mohlo být uděleno místo za předpokladu dobrých sociálních vazeb.⁷²

V přímé návaznosti na zákon o jednotné škole byly zřizovány školní družiny. Plnily své povinnosti ve volných dnech a o prázdninách. Jejich úkolem bylo nejen podporovat školu v jejím působení a umožňovat dětem přípravu na vyučování, ale také poskytovat zotavení ve volném čase.⁷³ Dne 1. ledna 1952 byla na škole zřízena školní družina i na místní škole.⁷⁴ Děti, které navštěvovaly družinu se většinou stravovaly ve školní kuchyni. Stravování zde začalo 8. listopadu 1950.⁷⁵ Stravovalo se zde na 80 žáků a za oběd platili 8 Kč.⁷⁶

Lékařské prohlídky byly pravidelné. Zkoumal se celkový zdravotní stav. Žáci chodili na vyšetření zraku, na zubní prohlídky a byli očkováni proti tuberkulóze. „*Ministerstvo školství, věd a umění přihlížejíc k zdravotnímu stavu žactva a k zásobám paliva prodloužilo pololetní prázdniny do 15. února 1953.*“⁷⁷

V průběhu let 1949-1950 vznikaly referáty pro školství, osvětu a tělesnou výchovu při KNV a ONV. Dozor vykonávaly okresní školní inspektori. Na místní škole byla pravidelně prováděna inspekce, a to okresním školním inspektorem Karlem

⁷¹ *Kronika střední školy v Sepekově*, školní rok 1951-1952.

⁷² ZOUNEK, J. *Normální život*, s.85, 115-116.

⁷³ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s. 55.

⁷⁴ *Kronika střední školy v Sepekově*, školní rok 1951-1952.

⁷⁵ *Tamtéž*, školní rok 1950-1951.

⁷⁶ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s. 21.

⁷⁷ *Kronika střední školy v Sepekově*, školní rok 1952-1953.

Šprunkem. V roce 1952 byl ještě provedena inspekce ústředním inspektorem ministerstva školství, věd a umění soudruhem Václavem Novákem.⁷⁸ O žádných pochybeních se v kronikách nevedou zmínky.

Vybavení školy probíhalo postupně. Školní budova byla nová, velká a finanční možnosti omezené. Postupně byly vybavovány kabinety, opatřily se rolety do oken, nádobí do školní kuchyně.⁷⁹ V lednu 1952 pak byly dokončeny poslední stavební práce na školní budově. Interiéry byly vymalovány, zavěšeny nástěnky a obloženo jeviště. S uměleckou výzdobou *pomohli* i místní umělci. Tři fresky „*Mír-Chléb-Budování*“ vypracoval akademický malíř Karel Stehlík z Milevska a bronzovou sochu „*Prací míru*“ dodal akademický sochař Břetislav Benda z Líšnice.⁸⁰

Žákovská organizace fungovala na škole již před rokem 1948. „*Aby mohl člověk konati v životě užitečnou a samostatnou práci, musí k tomuto účelu síly a schopnosti v sobě probouzeti a cvičiti již od útlého mládí.*“⁸¹ V tomto duchu pokračovala ŽO i nadále jen se ideologicky přizpůsobila. Žáci měli pravidelné schůze, kde projednávali školní záležitosti a připravovali společné akce jako vánoční besídky, účastnili se různých soutěží jako soutěž spořivosti mládeže, soutěž čistoty a navazovali písemné kontakty s žáky na zahraničních školách (v případě zápisu z roku 1950-1951 to byly školy ze Slovenska a SSSR). Učitel byl v pozici pozorovatele a rádce.

V prvních letech byla ŠŽO velmi aktivní, aspoň v oblasti zápisů. Ty se často shodují se zápisy školní kroniky. Kronika se zmiňuje, že v únoru 1951 začali žáci vydávat časopis „*Práce mladých*“. Byl vytvořen redakční kroužek, který se tohoto úkolu zhostil. „*My žáci a žákyňe střední školy Dr. Zdeňka Nejedlého v Sepekově, jsme se rozhodli vydávati časopis. Náš časopis nemohl vycházet dříve, protože jsme neměli dostatek materiálu. Náš časopis bude vycházeti jednou za půl roku. Přejeme Vám, kdo budete náš časopis čísti, aby se Vám všem líbil a abyste se přesvědčili, že z nás, mladých chlapců a dívek vyrostou dobří občané naší lidově demokratické republiky. Váš redakční kroužek*“. Časopis vycházel nepravidelně.⁸²

⁷⁸ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1951-1952.*

⁷⁹ *Tamtéž, školní rok 1950-1951.*

⁸⁰ *Tamtéž, školní rok 1951-1952.*

⁸¹ MENŠÍK, Alois a JUST, Jaroslav. *Reformní postupy ve výchově a vyučování: žákovská samospráva.* Brno: Vydavatelský odbor Ústředního spolku jednot učitelských, 1933. s. 11.

⁸² *Kronika žákovské organizace, zelené desky, sešitové vydání, nestránkovaná, školní rok 1950-1951.*

Oblast občanské společnosti byla po únoru 1948 vedením KSČ vnímána celkem negativně. Jednalo se o sféru, nad kterou bylo složité udržet kontrolu a hrozilo zde vyšší riziko šíření protikomunistických nálad. Oproti tomu vedení KSČ spatřovalo v patronátu nad zájmovou činností silný potenciál k masovému ovlivňování smýšlení lidí a jejich využití k pracovním aktivitám (např. brigádám).⁸³

Nejpočetnější organizací, která sdružovala děti byl Československý svaz mládeže (ČSM). Členskou základnu tvořili mladí lidé z více než poloviny. V rámci organizace docházelo k intenzivnější výchově nové socialistické mládeže. Součástí ČSM pak byla pionýrská organizace, která nahrazovala skautské a junácké oddíly a sdružovala děti školního věku. V Pionýru byl registrován cca 1 milion dětí.⁸⁴ Politicky důležitou se stala Co největší organizovanost mladých lidí v ČMS byl politický cíl. Sice mluvíme o dobrovolné organizaci, kde nebylo členství povinné, nicméně se z členství stal očekávaný rituál. Motivací k účasti většinou nebyla politická nebo ideologická činnost, ale osobní prožitky. Byť bylo členství dobrovolné, tak formálně bylo důležité, protože se uvádělo do doporučení k dalšímu studiu, které psali třídní učitelé na každého žáka. Absence členství mohla vyvolat dojem nechoty spolupracovat s režimem.⁸⁵

V dubnu 1950 navštívili školu vedoucí pracovníci milevského Československého svazu mládeže (ČSM) a zúčastnili se schůze žákovské organizace, která projednávala založení pionýrské organizace. Vyslovili své uznání s činností ŽO a projednávali další projekty. Závěrem prohlásili, že nad školou přejímají patronát.⁸⁶ Dne 8.zář 1950 se konalo žákovské shromáždění a na něm byla přednesena nová školní žákovská organizace z žáků střední školy. Schůzi zahájil vedoucí žákovské organizace odborný učitel L. Bočan. Hlavním programem pak bylo zvolení školního žákovského výboru, který byl ustanoven s tímto obsazením: předseda (Fr. Ryant), místopředseda (M. Vaněčková), jednatelka (D. Vrátná), kulturní pověřenec (J. Cihlár), sociálně zdravotní pověřenec (J. Soulek a A. Burianová), sportovní pověřenec (J. Vrkoč, L. Jáhnová, SRP (L. Nováková). Žáci se rozhodli založit si svou kroniku, kde budou zaznamenány všechny podstatné okamžiky týkající se práce a života žáků. *„Všichni víme, že nová, moderní škola je velkým pokrokem proti škole v dobách předešlých. V socialistické škole jsou žáci sami*

⁸³ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.330.

⁸⁴ *Tamtéž*, s.331.

⁸⁵ ZOUNEK, J. *Normální život*, s.88.

⁸⁶ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1949-1950.*

hospodáři své školy, zde mohou uplatnit všechny své schopnosti. Škola tato je tedy školou radostné práce, zde zná každý svůj cíl, za kterým pracuje. Svou prací pomáhá vytvářet náš lidově demokratický stát.“ Schůze pokračovala projevem ředitele školy, který závěrem poděkoval dvěma žákům, jež o prázdninách odpracovali 153hodin dobrovolné brigády.⁸⁷

V druhé polovině listopadu 1950 byl na škole založen Pionýr. Jeho vedoucím se stal J. Jedlička. Organizace měla 4 oddíly s 50 žáky.⁸⁸ Klubovna byla zřízena ze málo využívané učebny matematiky.⁸⁹ V únoru 1951 pak byly slavnostním způsobem předány šátky 35 pionýrům z místní školy. Slavnostní události se zúčastnila vojenská posádka z Jistebnice, zástupci SNB, MNV, KSČ a cca 250 občanů.⁹⁰

Za účelem kontroly a zkvalitnění práce na středních školách na nich byly ve školním roce 1950–1951 zavedeny závěrečné zkoušky. Zkouška, která byla jak ústní, tak písemná, měla ukázat jaké úrovně základního vzdělání žák během studia dosáhl. Ve výnosu Ministerstva školství, vědy a umění (MŠVU) se konkrétně napsáno, že se zkoumá *„jaká je jeho (žákova) povšechná rozumová a mravní vyspělost, kterou mu škola do života dala a jak ho připravila pro budoucí povolání nebo pro další studium.*“⁹¹ Podle zápisu ve školní kronice proběhly závěrečné zkoušky 8. – 16. června 1951. Předsedou zkušební komise byl jmenován ředitel I. střední školy v Milevsku Jan Vacek. Nikdy se nejednalo o osobnost, která by byla pracovně spjata se školou, na níž se zkouška koná. Členové komise byli nejen z řad učitelské sboru místní školy, ale i předseda MNV, zástupce ONV, zástupce ROH a PO. *„Zkoušky měly velmi zdařilý průběh a 10 žáků ze 30 prospělo s vyznamenáním.*“⁹² Zkouška se skládala z mateřského jazyka, z ruštiny, z matematiky a žákem voleného předmětu (dějepis, fyzika, chemie, přírodopis). Ústní zkoušky probíhaly formou přátelské rozhovoru. Po vykonání zkoušky si zkušební komise pozve na krátký rozhovor žáky a jejich rodiče, aby určili směřování dalšího vzdělávání jedince. Pro studiu na výběrové škole byli voleni žáci, u kterých byl předpoklad, že svými dosavadními výsledky, ale i třídním a sociálním původem, rozšíří řady inteligence třídě a ideově spjaté s dělnickou třídou. Pokud komise doporučila žákovi přípravu pro budoucí

⁸⁷ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1949-1950.*

⁸⁸ *Tamtéž, školní rok.1950-1951.*

⁸⁹ *Kronika žákovské organizace, zelené desky, sešitové vydání, nestránkovaná, školní rok 1950-1951.*

⁹⁰ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1950-51.*

⁹¹ *Závěrečné zkoušky, s.75.*

⁹² *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1950-1951.*

povolání, řídila se schopnostmi a dovednostmi jedince se zřetelem na potřeby plánovaného hospodářství.⁹³ Toto direktivní rozmístování žáků (nejen) na střední odborné školy bylo dáno zejména ekonomickými potřebami komunistického režimu. Ačkoliv byla v rámci dalšího směřování sledována i úroveň vzdělání každého žáka, případně jeho zájem o studium či zájem o obor samotný, tato rovina nebyla během přijímacího řízení ve srovnání s ostatním tolik zohledňována. Svědčí o tom koneckonců i skutečnost, že na „seznamu“ požadavků se hledisko úrovně vzdělání samotného uchazeče v oficiálních dokumentech objevovalo vždy až po zohlednění třídního a politického hlediska.⁹⁴ Podle záznamu ze školního roku 1950-1951 na základě pohovorů se žáci přihlásili: *2 hoši hornictví a hutnictví, 7 hochů těžký stroj. Janka*⁹⁵, *1 dívka zednictví, 2 hoši státní stroj. stanice, zemědělství 2 dívky, 3 dívky textil, pekárny 2 dívky, Jednota 1 dívka.* Dále vzdělávat pokračovalo 10 dětí.⁹⁶

O zakončení školního roku, které probíhalo každoročně na konci června, se dozvídáme z kroniky k roku 1948 následující: „*Po ranních bohoslužbách shromáždilo se žactvo v největší školní místnosti, kde vyslechlo proslov ředitele školy.*“⁹⁷ Pak program pokračoval projevy učitelů k žákům, zejména těm, kteří opouštějí ústav natrvalo. Žáci zazpívaly hymny a bylo jim rozdáno vysvědčení.⁹⁸ V žádném dalším zápise o ukončení školního roku se neseťkáváme se zmínkou o bohoslužbách, přestože byla tato ceremonie zcela běžnou v předchozích letech. Pravidelné návštěvy kostela žactvem jsou zaznamenány ve školních kronikách dokonce i za druhé světové války. Cílem vedení KSČ bylo omezit vliv církvi. Podle komunistické dogmatiky náboženství jedince utvrzuje ve lživých představách a brání mu poznat a angažovat se pro správnou věc, a to komunistickou stranu a její učení. Oficiálně byl propagován ateismus a aplikující věřící byli častými mediálními kampaněmi zostuzováni.⁹⁹

⁹³ Závěrečné zkoušky, s. 76.

⁹⁴ ŠIMÁNĚ, Michal *Přijímací řízení na středních odborných školách v období socialistického Československa*, in *Studia pedagogica*, roč. 25, č.3, 2020, dostupné na https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/142859/1_StudiaPaedagogica_25-2020-3_6.pdf?sequence=1

⁹⁵ Janka nyní ZVVZ,a.s.

⁹⁶ *Kronika žákovské organizace, zelené desky*, sešitové vydání, nestránkovaná, školní rok 1950-1951, školní rok 1950-1951.

⁹⁷ *Tamtéž.*

⁹⁸ *Tamtéž.*

⁹⁹ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.340.

3 Období 1953-1960

3.1 Kulturně-historický charakter doby

Začátek tohoto období je poznamenán úmrtím sovětského vůdce a diktátora J. V. Stalina. K této události se vyjadřovala řada státníků napříč politickým spektrem a celý svět napjatě očekával, jakým směrem se politika východního bloku bude ubírat.¹⁰⁰ Americký prezident Eisenhower se nechal slyšet, že „svět ví, že smrtí Josefa Stalina skončila jedna éra“. Záhy po Stalinovi zemřel první muž KSČ v Československu, Klement Gottwald. Jeho nástupcem byl zvolen Antonín Zápotocký. Na rozdíl od dočasné nestability mocenského zázemí v Moskvě, zde byl přechod rychlý a nedošlo k žádným politickým změnám.¹⁰¹

Na počátku 50.let minulého století se československá ekonomika dostala do hluboké krize, jejíž příčin bylo hned několik. Připojením se k Radě vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) došlo k strukturální přeměně československé ekonomiky, která se zaměřovala těžký průmysl. Sovětský svaz vyžadoval investice do hutí a dolů, kde poměr mezi nákladovostí projektu a jeho výnosem byl velmi nepříznivý pro ČSR.¹⁰² Pokud k tomu přičteme povinnost pomáhat méně vyvinutým členským zemím, nedostatečnou vlastní produkci spotřebního zboží a úpadek zemědělství, tak dostaneme „tikající bombu“ domácí ekonomiky. Tu se komunističtí představitelé rozhodli zneškodnit měnovou reformou vyhlášenou v sobotu 30. května 1953. Její příprava probíhala několik měsíců. Samotný fakt, že dojde k znehodnocení měny, byl popírán do úplného konce. Vedení strany si bylo vědomo, že opatření jim na popularitě nepřidá.¹⁰³

Měnová reforma se skládala z několika různých změn. Československá koruna byla podložena zlatem. Dosavadní oběživo přestalo platit a bylo měněno za nové, které se tiskly v SSSR. Směna probíhala podle několika různých kurzů a některé úspory byly zcela anulovány.¹⁰⁴ Došlo ke zrušení přidělového systému a zavedení jednotných maloobchodních cen. Na snížení životní úrovně reagovalo obyvatelstvo řadou stávek

¹⁰⁰ *Dějiny zemí Koruny české*, s.273.

¹⁰¹ *Dějiny zemí Koruny české*, s.274.

¹⁰² KAPLAN, K. *Československo v letech 1948-1953*, s.99.

¹⁰³ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.346.

¹⁰⁴ *Tamtéž*.

a protivládních demonstrací. Největší nepokoje vypukly v Plzni a k jejich rozehnání byla povolána armáda a jednotky Lidových milicí¹⁰⁵ ¹⁰⁶.

Katastrofální stav hospodářství a celková nespokojenost obyvatel nedokázaly pohnout se směrování nastavené politiky. Když ale A. Zápotocký dostal výtku od nových vedoucích představitelů SSSR o nereálnosti nastavení domácího hospodářství, vyhlásilo vedení KSČ v září 1953 tzv. nový politický kurz. Ve svém hodnocení předcházejícího vývoje připustilo určité chyby a nedostatky při uplatňování politiky KSČ, v ekonomice začala být větší pozornost věnována výrobě spotřebního zboží, došlo i k zvýšení životní úrovně a k úpravám zemědělské politiky.¹⁰⁷ Druhá etapa kolektivizace (1953-1955) byla charakterizována stagnací a odlivem jejích členů. Prezident několikrát kritizoval násilnou kolektivizaci. V poslední etapě, která probíhala do roku 1960 došlo k nárůstu členů i k zvýšení výnosů.¹⁰⁸

Uvolnění bylo ale zdánlivé. Jednalo se prázdňé fráze. V dubnu 1954 proběhl na Slovensku soudní proces s tzv. buržoazními nacionalisty-Gustavem Husákem, Ladislavem Novomeským a dalšími, který skončil dlouholetými tresty vězení pro obžalované. Opětovná centralizace moci nakonec vedla k posílení pozic Antonína Novotného, který po smrti Antonína Zápotockého na konci roku 1957 ve své osobě spojil jak funkci prvního tajemníka KSČ, tak i úřad prezidenta republiky.¹⁰⁹

Na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu N. S. Chruščov odsoudil některé Stalinovy zločiny. V projevu kritizoval „*kult osobnosti*“¹¹⁰ a stalinskou politiku, která má na svědomí miliony obětí. Zpochybnil tak jeden z pilířů Sovětského svazu. Přední představitelé KSČ se obávaly reakce na tento šokující projev, proto se jej rozhodli přejít mlčením. Vzhledem k tomu, že o Chruščovově vystoupení informoval světový tisk, dostaly se zkažky v mezi domácí politiky. Vezmeme-li v úvahu, že kritika režimu přišla z Moskvy od samotných představitelů KSSS, tak se to jevilo jako dostatečná záruka faktu, že změny brzy přijdou. Byl vznesen požadavek na vypořádání se s vlastní minulostí.

¹⁰⁵ Byly to dělnické bojové jednotky, o jejichž vzniku rozhodl Ústřední výbor Komunistické strany Československa. Vznik a existence Lidových milicí nebyl nikdy legislativně upraven.

¹⁰⁶ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.346-7.

¹⁰⁷ *Dějiny zemí Koruny české*, s.275.

¹⁰⁸ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*, s.337.

¹⁰⁹ *Dějiny zemí Koruny české*, s.276-277.

¹¹⁰ Slovní spojení „*kult osobnosti*“ je primárně navázáno na osobnost nejvyššího sovětského představitele Josifa V. Stalina.

Začala diskuze o potřebných změnách i mimo komunistickou stranu. Vedení KSČ pod nátlakem slíbil zlepšit stav ekonomiky a odstranit chyby minulé éry.¹¹¹

3.2 Školní rok

Počátkem 50. let bylo nutné dodat rychle rostoucímu průmyslu nové pracovní síly se středoškolským vzděláním. Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů byl přijat 24. dubna 1953. Došlo k několika výrazným změnám. Byla zavedena osmiletá školní docházka místo devítileté. Namísto obecných a měšťanských škol byly vytvořeny osmileté základní školy. Byla připomínána potřeba přepracovat také učební plány a osnovy pro novou koncepci školy. Úsporná opatření se stala spolu s požadavkem dát veškeré mládeži vyšší všeobecné vzdělání bezprostředním podnětem k nové školské reformě, která vznikla v roce 1953. Nový zákon výrazně přiblížil československé školství svému vzoru – školství sovětskému.¹¹²

Jak jej charakterizuje Morkes, tento zákon lze považovat za nejhorší v celé historii našeho školství. Dokonale narušil všechny tradice českého a československého školství, vnášelo se do něj ideologické pojetí s maximální sovětizací veškerých organizačních principů, metod i obsahu výuky. V úvodních ustanoveních zákona se mimo jiné změnilo poslání výchovy a vzdělávání. Škola měla pro socialistickou společnost vychovávat dokonale připravené občany, měla být spjata s úkoly socialistického budování, politickým, hospodářským a kulturním rozvojem země.¹¹³

Benefitem, v negativním smyslu slova, tohoto uspořádání bylo zkrácení vzdělávacího procesu k maturitě či vyučení a národní hospodářství tak dříve získává pracovní sílu. Ve výukovém procesu v tomto období nebyly respektovány věkové zvláštnosti žáků. Celý vývoj vzdělávání byl nesmyslně zrychlený a povrchní. Byla zanedbávána polytechnická, estetická i tělesná výchova a sport. Opatřením ministerstva bylo vydání pracovního řádu učitele. Ten výrazně rozšířil povinnosti ředitele škol i jednotlivých učitelů. Nový pracovní řád definoval oproti předešlým řádům jasné sankce za neplnění povinností a jiné prohřešky.¹¹⁴

¹¹¹ *Dějiny země Koruny české*, s.276.

¹¹² RÝDL, K. *K vývoji správy*, s.37.

¹¹³ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.60-61

¹¹⁴ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.64.

„Dle nového školského zákona se mění dosavadní organizace zdejší školy. Místo devítiletky, tj. bývalé národní a střední školy se sblíží oba stupně ještě více, zavádí se osmiletá povinná školní docházka místo devítileté a škola dostává název „osmiletí střední škola v Sepekově“. První postupný ročník se stává přípravným ročníkem se zredukovaným učivem proti dřívějšímu stavu.“¹¹⁵ Žáci byli rozděleni do osmi tříd. Od 1.-5. postupného ročníku (dříve obecná škola) chodili žáci ze Sepekova a Zálší a zůstal zde zachován systém třídních učitelů, který žáky vyučoval všem předmětům. Do šestého až osmého postupného ročníku (dříve měšťanská škola) chodili žáci ze Sepekova, Zálší, Božetic, Božejovic a Líšnice. Čtvrtý ročník střední školy byl zrušen, neboť děti ze 3. ročníku ve stáří 14 let již vycházejí, pokud nechtějí studovat dále. V těchto byl dodržován systém učitelů jednotlivých předmětů.¹¹⁶

„V tomto školním roce došlo k velkým změnám v učitelském sboru. Ze školy odešel ředitel Josef Vrátný, učitel Josef Lejčar a učitelka Drahomira Vaněčková. Všichni byli přemístěni na školy v okolí. Místa zaplnili noví zaměstnanci. Jiří Borkovec, který byl letos poprvé ustanoven učitelem, Josef Nesporý a Karel Dvořáček. Zbytek sboru zůstal beze změn.“¹¹⁷ Začínajícím učitelům pomáhali jejich starší kolegové. Každý nováček měl svého patrona. Obecně si učitelé vzájemně si vyměňovali metodické poznatky a zkušenosti. Dva členové sboru studují na vysoké škole. Celý pedagogický sbor se zúčastnil kurzu dějin KSSS. „(...) je vidět, jak učitelstvo potřebuje stále se seznamovati se společenskými vědami.“¹¹⁸

Od školy se žádá, aby stále zvyšovala stupeň přípravy žáků a agitačně pomáhala na veřejnosti. Rostoucímu počtu úkolů neodpovídá ani organizační ani technická úroveň školy. Koná se přemíra porad, školení, besed a jiných akcí. Hledají se způsoby, jak lépe uchopit celý proces vzdělávání.¹¹⁹ Ve školním roce 1957-1958 se zásluhou občanů po celé republice dokázalo, že školská správa uznala dosavadní osnovy a učebnice za nepřiměřené chápání a duševnímu i zdravotnímu vývoji žactva. Proto budou od roku 1960 nové osnovy a učebnice. Prozatím se prováděly škrty a omezení v látce.¹²⁰

¹¹⁵ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1953-1954.*

¹¹⁶ *Pamětní kronika obce Sepekov, okres Milevsko, s. 32.*

¹¹⁷ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1953-1954.*

¹¹⁸ *Tamtéž.*

¹¹⁹ *Tamtéž, školní rok 1954-1955.*

¹²⁰ *Tamtéž, školní rok 1957-1958.*

Nové učební osnovy postavené čistě na vědeckých základech mají dát všem žákům vědomosti z hlavních věd. Jsou velmi náročné a učebnice, které byly podle nich zpracovány jsou ještě náročnější. Proto byly vydány pokyny a různé metodické příručky. Přesto nedošlo ke zjednodušení. Učitel musel dlouhodobě naplánovat učivo a mnohem více času věnovat přípravě na hodinu. Jelikož se změnila vyučovací soustava, absolvují učitelé kurzy, porady a instruktáže. Množství teorie důkladnému procvičování a nedovoluje plně rozvinout polytechnické vzdělávání. Učebnice byly škole dodávány přes zmocněnce státního pedagogického nakladatelství, ale nejsou s tím dobré zkušenosti. Dodávky neodpovídají požadovaným počtům. Musím se pak přiojednávat, což celý proces zdržuje a blokuje to výuku.¹²¹

Cílem výchovy na školách je vychovat člověka pro socialistickou společnost. Podle vzoru sovětské pedagogiky se používá nových metod oproti dřívější praxi. Uplatnily se nové postupy např. pro udržení kázně. Děti byly dříve doma i ve škole často velmi bity. Dnes dochází k uvolnění kázně v rodinách a škola je tak postavena před úkol vychovat mládež ukázněnou. Škola si uvědomuje, že je na místě laskavá přísnost, která je z dlouhodobého hlediska konstruktivnější. Hodně pomáhá žákovská organizace pionýr, kde jsou žáci vedeni ke kritice a sebekritice. Napomenutí vrstevníků je často působivější než od dospělého.¹²²

Sice je zmiňována přílišná náročnost učebních osnov, ale za nedostatky ve vzdělání propadajících žáků může v první řadě naprostým nezájmem rodičů. „*U těchto propadajících se jeví nutnost zásahu do rodinné výchovy, která je úplně záporná po stránce mravní.*“¹²³ Nutno podotknout, že v tomto období propadalo 7 % žáků, což i při celkovém počtu 242 je alarmující výsledek.¹²⁴ Děti soukromých zemědělců měli časté absence. Jejich rodiče upřednostňovali zapojení svých dětí do zemědělských činností před školní docházkou. Vzhledem k žalostnému stavu zemědělství, proti tomu nešlo nic namítat a tento fakt byl všeobecně tolerován. K jiné výrazné absenci nedocházelo.¹²⁵

Na schůzích SRPŠ její členové probírali aktuální problémy a úkoly výchovy, jako např. přetěžování dětí a nutnost domácí přípravy žáka. Učitelé pracovali i kulturně

¹²¹ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1954-55.*

¹²² *Tamtéž.*

¹²³ *Tamtéž, školní rok 1953-1954.*

¹²⁴ *Tamtéž.*

¹²⁵ *Tamtéž, školní rok 1955-1956.*

a politicky. Jeden z členů sboru je členem rady MNV (Lukeš), jeden vedoucí odborové osvětové besedy, další vedoucím semináře propagandistů RSS. Kromě toho mají všichni členové sboru drobné nehonorané funkce v různých organizacích či sociálních institucích. Účastní se také akcí pořádaných MNV, jsou agitátory mezi učitelstvem, mají na starost péči o nástěnky či rozhlasové relace v obci. Učitelský sbor si byl vědom faktu, že zvyšování ideově politické úrovně je hlavním ukazatelem práce školy. Společnou snahou byla výchova mladého socialistického pokolení.¹²⁶ Další hojně diskutovaná otázka bylo vynucování kázně pomocí tělesných trestů, od kterých škola upouštěla.¹²⁷

Každý rok byly pořádány různé sbírky. Tato tradice je zmapovaná již z dob dřívější a trvala i po revoluci. U žáků byla tato povinnost přijímána mnohem pozitivněji než u učitelů. Ti pak museli ztracený čas dohnat ve výuce. V roce 1953 jsme státnímu polesí odevzdali 210 kg. semen listnatých stromů a utržili za to částku 204,10,- Kčs. Žáci aktivně pomáhali při zemědělských pracích, např. se sběrem brambor, chmelové brigády a pomoc při hledání mandelinky nebo pomáhali v lese při sázení stromků. Při sběru léčivých bylin byl každoročně plněn plán – hlavně při sběru heřmánku.¹²⁸ Pravidelně probíhaly práce na školním poli. Úroda z něj pak putovala do školní kuchyně.¹²⁹ Sběr odpadových surovin dostal místní školu do čela okresní tabulky.¹³⁰

Promítání filmů a doplňování školní knihovny probíhalo kontinuálně. Kromě klasického děla žáci přicházeli do kontaktu s ideologicky zabarveným materiálem. Ve školním roce 1953-1954 byly zakoupeny Staré pověsti české od A. Jiráka a Fučíkova Historie Stalingradského Traktoru. Díky spolupráci s krajskou půjčovnou školních filmů, mohl být žákům jednou měsíčně promítán film. Zásobování knihami probíhalo kvalitně a dobře. Rozšiřování sovětských knih souviselo s prodejem levných děl ruských a sovětských klasiků.¹³¹

„Při prohlídkách tělesné čistoty vychází najevo, že bude nutno ještě intenzivněji v tomto směru na žáky působiti.“ V únoru 1954 byla velká chřipková epidemie, ve třetí třídě dokonce chybělo pro nemoc 70 % žáků. Epidemie ochromila na čas školní práci.

¹²⁶ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1955-1956.*

¹²⁷ *Tamtéž.*

¹²⁸ *Tamtéž, školní rok 1956-1957.*

¹²⁹ *Tamtéž, školní rok, školní rok 1955-1956.*

¹³⁰ *Tamtéž, školní rok 1957-1958.*

¹³¹ *Tamtéž, školní rok 1953-1954, 1954-1955.*

V dalších letech se epidemie opakovaly. Chřipková epidemie v únoru 1955 způsobila, že v některých třídách zůstalo pouze 25 % žáků. Byla podniknuta přísná zdravotní opatření.¹³² Významnou se stává péče o chrup, protože se zjistilo, že jeho stav je u dětí poměrně špatný. Zavedené pravidelné roční návštěvy dentisty.¹³³ Děti byly očkovány proti obrně, starost o chrup, prováděny pravidelné lékařské prohlídky. Učitelé byli očkováni proti tetanu.¹³⁴

Po úspěšném složení závěrečných zkoušek odešli žáci dále do sektoru zemědělství odešlo 18 žáků, do průmyslu 10 žáků, na školy třetího stupně 9 žáků. Vyzdvihováni byli žáci, kteří si vybrali povolání podle potřeb národního hospodářství.¹³⁵ Při volbě povolání byly více než jindy sledovány zájmy socialismu. Zvláště byl řízen vliv na povolování studia na třetím stupni, aby se umožnilo studium pro více dětí s dělnických a rolnických rodin.¹³⁶

„Zásadou státní politiky je poskytovat volnost všech občanů ve vykonávání náboženských úkonů. Stát si vyhrazuje svobodu ve výkladu materialistického názoru na náboženství ve svých institucích, a proto dal škole úkol, aby učila mládež světovému názoru, jak jej vytvořila moderní marxistická filozofie. Vyučování náboženství je sice na škole připuštěno, avšak rodiče musí podat přihlášku.¹³⁷ Až 80 % rodičů využilo práva, aby jejich děti navštěvovaly náboženskou výuku. Oproti loňskému roku byl zaznamenán nepatrný úbytek zájmu. „Zájem otců je vlažný, děti jsou lhostejné a zájem je udržován hlavně požadavkem ze strany babiček, které lpějí na vyučování a pletou si náboženství s morálkou.“¹³⁸

Na podzim byla uspořádána oslava VŘSR. Slavnosti se zúčastnil František Kutiš. V prosinci proběhla oslava Dědy Mráze. Škola se dohodla s dobrovolnou a tělovýchovnou organizací Sokol, že si budou navzájem propůjčovat tělovýchovná zařízení. Sokol upravil hřiště školy pro účely fotbalu. Došlo tak ke spolupráci Sokola,

¹³² *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1953-1954, 1954-1955.*

¹³³ *Tamtéž, školní rok 1955-1956.*

¹³⁴ *Tamtéž, školní rok 1956-1957.*

¹³⁵ *Tamtéž, školní rok 1954-1955.*

¹³⁶ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově, režná vazba, 1958-1976, nestránkovaná, školní rok 1958-1959.*

¹³⁷ *Pamětní kronika obce Sepekov, s. 43.*

¹³⁸ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově, školní rok 1954-1955.*

který měl nízkou členskou základnu a TJ (školní tělovýchovné jednoty), která sdružovala žáky a učitele.¹³⁹

Začínalo se projevat stárnutí venkova. Ve školním roce 1955-1956 došlo k výraznému úbytku dětí v prvním ročníku. Zapsalo se pouze 13 žáků. V následujících letech pokračuje pokles, na prvním stupni došlo ke spojení prvního a druhého ročníku.¹⁴⁰ Pro stále se snižující počet žáků v letošním školním roce byla uzavřena čtvrtá třída a družina mládeže. Pokles počtu tříd měl vliv i na skutečnost, že byla zrušena funkce zástupce ředitele školy. Tu do té doby vykonával Ladislav Bočan.¹⁴¹

Vyučování nemělo jen naukový charakter, ale i výchovný. „*Žáci mají povrchní poměr k práci, jednotlivci nemají dobrý poměr k soukromému majetku.*“ Zvláště na vyšším stupni neměl třídní učitel dost času na to, aby se svou třídou navázal bližší vztah, v jehož rámci by mohl působit na ideovou a mravní úroveň jednotlivých žáků. Protože na prvním místě byl kladen důraz na rozumovou stránku vzdělání. Ideologická výchova byla upozaděna. Výuka se stala závodem s časem. Množství teorie na úkor praxe a rozšíření výuky o polytechnické předměty kladlo vysoké nároky na učitele. Učitelé se museli látku nejprve naučit – přibývalo tak učitelů, kteří studovali dálkově. Ve školním roce 1955-1956 to byli tři učitelé na zdejší škole.¹⁴²

K zvýšení politické výchovy mládeže přispívá také aktualizace nejvýznamnějších politických událostí, jak při vyučování, tak na nástěnkách a ve výzdobě školy. Názorná agitace znamenala např. vyvěšování tabulek a grafů s plněním dodávek jednotlivých surovin. Žáci za vedení učitelů účinkovali při různých příležitostech jako výročí, schůze či besedy, oslavy VŘSR, 25. února a MDŽ. Škola agitovala k účasti na oslavách 1. máje.¹⁴³ Učitelé se zapojovali do osvěty žáků i veřejnosti, např. rozhlasovými projevy.¹⁴⁴

Nová škola se postupně vybavovala. Kromě obvyklých školních pomůcek škola zakoupila dvě hoblice, nástroje a náčiní k opracovávání dřeva a kovu. Obstaráno

¹³⁹ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1954-1955.*

¹⁴⁰ *Tamtéž, školní rok 1955-1956, 1956-1957.*

¹⁴¹ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově, školní rok 1959-1960.*

¹⁴² *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1955-1956.*

¹⁴³ *Tamtéž, školní rok 1956-1957.*

¹⁴⁴ *Tamtéž, školní rok 1955-1956.*

vybavení pro praktickou geometrii, elektrotechniku. Pro domácí práce získán šicí stroj.¹⁴⁵ Rozvoj polytechnického vyučování na škole byl prioritou. Nově uspořádány a vybaveny byly biologické, fyzikální a chemické sbírky. Žáci začali využívat nově zřízeno a plně vybavenou chemickou a fyzikální laboratoř.¹⁴⁶

Školní rozpočet byl vyrovnaný. Díky tomu si mohla škola zajistit pravidelné dodávky topiva. Během extrémních zimních měsíců se podařilo zajistit kontinuální výuku. V tomto roce došlo k drobným úpravám a výdajům školy – bylo opraveno školní jeviště, zakoupen fotoaparát s příslušenstvím. Největším problémem nové školní budovy je promáčení zdiva a nedostatečný komín školní kuchyně. Ten je moc úzký a nelze tak zapojit nový sporák. Oprav rozpukaných stěn a komínů, větší opravy nemohly být provedeny, protože rozpočet byl značně snížen. Při opravách pomáhali místní zedníci. Školní budova byla připojena na vodovodní síť. Okolo školy vysadili žáci několik stromů jako počátek školního háječku. Chodník byl škvárou.¹⁴⁷

Ve školní budově je zřízena školní kuchyně, kde se mohou žáci stravovat, čehož využívá 3/5 dětí. Cena oběda 2,6 Kčs byla příznivá. Tuto možnost využívali hlavně přespolní děti a děti zaměstnaných matek. Na základě výnosů ministerstva školství byli podporováni sociálně slabší žáci. Ve školní stravovně za obědy platili dle příjmu rodičů.

148

Strana a vláda uložila učitelům, aby pozvedlo úroveň pionýrské organizace. Naše škola byla v náboru nových pionýrů úspěšná a dosáhla toho, že 78% žactva organizace PO.¹⁴⁹ Ve všech třídách byly zřízeny pionýrské oddíly. Jejich vedoucími byli studující svazáci, kteří s nimi pilně pracovali. Pionýři si vyměnili rusky psané dopisy s maďarskou školou. Žáci se zúčastnili během školního roku množství různých akcí. Škola se aktivně zapojovala do života obce a aktivně spolupracovala s veřejností. Cílem bylo vychovat žáka k socialismu a formování probíhalo nejen výukou, ale i v rámci různých školních a mimoškolních aktivit. Žáci se zúčastňovali předvolební agitace, manifestu s lampiony, agitace za plnění dodávek mléka a vajec. Žáci pátého až osmého ročníku se zúčastnili závodu Míru, který byl propagací mezinárodního mírového hnutí. Žákům byl

¹⁴⁵ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1956-1957.*

¹⁴⁶ *Tamtéž, školní rok 1957-1958.*

¹⁴⁷ *Tamtéž, školní rok 1953-1954, 1954-1955, 1955-1956*

¹⁴⁸ *Pamětní kronika obce Sepekov, s. 79.*

¹⁴⁹ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1955-1956.*

připomínáno: výročí Lenina, Stalina a Gottwalda – „jejichž rady a učení si stále opakujeme při své praxi.“¹⁵⁰

V roce 1956-1957 se pionýrská organizace se škole stala masovou. Je zde osm oddílů s 116 členy, tj. 80 % všech žáků. V některých třídách jsou členy téměř všichni žáci. Z tohoto důvodu nyní přejímají úkoly dosavadních ŽO. Ne všichni rodiče, však měli pochopení pro činnost PO. Dále je na škole dalších šest zájmových kroužků a 12 doučovacích skupin.¹⁵¹

Místní tělovýchovná jednota Sokol měla v roce 1958 207 členů z toho 47 žákyň a 91 žáků. Předsedou byl Josef Petrášek. V toce 1958 se utvořil v místní TJ Sokol oddíl fotbalistů. Na úpravě hřiště za školou pro kopanou odpracovali členové TJ Sokol 566 brigádnických hodin. Ke svým cvičením používal TJ tělocvičnu ZDŠ, kde nacvičovali na celostátní spartakiádu, a to 2x týdně.¹⁵² V roce 1959 uspořádala místní TJ Sokol rozhlasovou relaci propagace druhé československé spartakiády za účelem rozšíření členské základny.¹⁵³

¹⁵⁰ *Kronika střední školy v Sepekově, školní rok 1956-1957.*

¹⁵¹ *Tamtéž.*

¹⁵² *Pamětní kronika obce Sepekov, s. 81.*

¹⁵³ *Tamtéž, s. 93.*

4 Období 1960-1978

4.1 Kulturně-historický charakter doby

V tomto období se mělo Československo vydat cestou k utužení totalitního režimu a posílení ideologické kontroly nad společností. V červenci 1960 byla přijata nová socialistická ústava, jež schválilo Národním shromážděním. Tento dokument obsahovala mj. i článek o „vedoucí úloze komunistické strany ve společnosti“. Pevné základy socialismu se promítly do názvu republiky, jenž po novu zněl Československá socialistická republika (ČSSR).¹⁵⁴

Centrální řízení ekonomiky příkazy ze SSSR se stále více ukazovalo jako liché. Třetí pětiletka¹⁵⁵ se zhroutila. Systém neumožňoval pružně reagovat na potřeby obyvatelstva. Došlo k nedostatku uhlí, elektřiny i některých potravin. Začíná se diskutovat o úloze trhu za socialismu a možnosti snoubení socialistického plánování spolu s působením trhu. A tak na základě doporučení ekonomů došlo k úpravám ekonomického směřování do té doby naprosto nemyslitelného. Uvedení reformy do praxe však nepřinášelo tolik očekávané zlepšení dostatečně rychle a stále naráželo na překážky.¹⁵⁶

Všední život se v 60. letech uklidnil. Přestože Československo zůstávalo policejním státem, došlo ke zmírnění trestního zákona. Represe postrádaly svou počáteční iracionalitu.¹⁵⁷

Můžeme říct, že se lidem oproti prvním porevolučním rokům dařilo lépe. Osobní spotřeba stoupala. Díky mzdovému rovnostářství se měli všichni přibližně stejně. Platově lépe byli oceňováni muži, přestože významně vzrostla ženská zaměstnanost. Pro spotřebitele zde byla velmi jednotvárná nabídka zboží. Regály v obchodech plnilo stejné zboží. Nabídka zcela neuspokojovala poptávku. Sociální rozdíly mezi obyvateli nebyly tak propastné, jak to známe z dnešní doby. K luxusnějšímu zboží se dostalo pár privilegovaných v obchodních domech zásobovaných západním sortimentem.¹⁵⁸ Absence kvalitního duchovního života nahrávala konzumnímu způsobu života. Touha

¹⁵⁴ *Dějiny zemí Koruny české*, s.277.

¹⁵⁵ Pětiletka byla základní ekonomická koncepce SSSR a zemí Východního bloku. Základní koncepce pětiletok se poprvé objevila ve 20. letech minulého století.

¹⁵⁶ *Dějiny zemí Koruny české*, s.277.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 279.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, s. 279.

vlastnit a osobní majetek se staly symbolem společenského úspěchu.¹⁵⁹ O víkendech vyrazili lidé osobními automobily vylepšovat své chaty.

V 60. letech se začala probouzet československá věda a kultura. Docházelo k opětovnému navazování vztahů se Západem. Velkým úspěchem skončila pro Československo Světová výstava v Bruselu v roce 1958, v následujícím roce získal český vědec Jaroslav Heyrovský za objev polarografie Nobelovu cenu za chemii. Politické uvolňování vedlo k větší svobodě projevu. Oproti minulým obdobím se i ve větší míře cestovalo do zahraničí, a to nejen do tradičních socialistických destinací. Životní úroveň v západních zemích se pak stala nedosažitelným ideálem, což vedlo k prohloubení kritických postojů vůči režimu. Zejména mládež si hledala své vzory mezi zahraničními umělci. Na konci 50. let k nám pronikl západní hudební styl-rock'n'roll, od 60. let se prosadil bigbeat. Za módní vzdor považujeme např. delší vlasy u mužů a džíny. Uměleckou scénu začali obohacovat i autoři, kteří stáli mimo sociálně realistickou tvorbu. Mezi čtenáře se dostávaly překlady světové literatury.¹⁶⁰ V kinematografii vznikala díla, která byla úspěšná nejen divácky, ale i v mezinárodním měřítku. Nejprestižnější ocenění, cenu americké filmové akademie, roce 1966 obdržel film režisérů Jána Kadára a Elmara Klose *Obchod na korze* jako vůbec první československý film. O dva roky později získal tuto poctu i film *Ostře sledované vlaky* režiséra Jiřího Menzela.¹⁶¹

V roce 1968 došlo v ČSR k pokusu implementovat lidský rozměr do socialistického experimentu. Směr byl označován jako „socialismus s lidskou tváří“. I když se jednalo o změny v mezích socialismu a rozhodně se naplánovala demokratizace společnosti či zpochybnění vlády KSČ, šlo o kroky k částečné liberalizaci společnosti. Vznik nového křídla podnítil stav hospodářství po mnoha letech „úspěšného budování socialismu“.¹⁶² Postupně se nabalovaly drobné změny v různých sférách společnosti. Projevilo se postupným uvolňováním systému. Proreformní křídlo KSČ se v lednu 1968 prosadilo po personální stránce, kdy Alexander Dubček nahradil Antonína Novotného na postu prvního tajemníka KSČ. Do června 1968 došlo na výměnu cca 70 % funkcionářů KSČ od vrchního vedení, přes krajskou a okresní úroveň.¹⁶³

¹⁵⁹ ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, s.72.

¹⁶⁰ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.357.

¹⁶¹ *Tamtéž*, s. 379.

¹⁶² *Dějiny zemí Koruny české*, s.280-281.

¹⁶³ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.358.

Dokument, který nastínil základní směr dalšího vývoje, schválila KSČ v dubnu 1968. Jednalo se o tzv. Akční program, který se zmiňoval např. o rozšíření tržní ekonomiky, drobném soukromém podnikání, o větším prostoru pro další politické strany v rámci NF a pod dohledem KSČ, obnovu základních lidských práv a svobod, rehabilitaci nespravedlivě odsouzených. I přesto, že si chtěla KSČ udržet nad celý procesem kontrolu a řídit jej, se to ukázalo jako nemožné. Společnost se probudila a rozvířila zatuchlinu z minulých let. Masové organizace a odbory se začaly dožadovat větší samostatnosti. Vznikala nová uskupení stojící mimo NF. Pokusem o vytvoření alternativy k existujícímu politickému modelu bylo v březnu 1968 založení Klubu angažovaných nestraníků (KAN). O svá práva se hlásili věřící, představitelé církví či političtí vězni. Media reflektovala změny otevřenější informovaností o „horký“ tématech. Sdělovací prostředky začaly informovat bez cenzurních zásahů a události původně omezené na vedení KSČ získaly celospolečenský rozměr. Padly i bariéry bránící v předcházejícím období diskusím nad palčivými problémy minulosti i přítomnosti. Obnovilo se vydávání zakázaných periodik – *Literární listy* či začala vycházet nová – *Student*, *Reportér*. Svobodu tisku stvrdil nový tiskový zákon z června 1968.¹⁶⁴

Ve společnosti převažovala optimistická víra. Národ jako by se probudil ze spánku podporoval reformní kroky KSČ. Zřejmě proto mluvíme o tomto období jako o „pražském jaře“ a máme na mysli změny probíhající od ledna do srpna 1968. Podle veřejného mínění 82 % populace ČSSR ztotožňovalo se socialismem s lidskou tváří. Celospolečenská nálada se reflektovala v manifestu Dva tisíce slov, jehož autorem byl spisovatel a novinář Ludvík Vaculík. Byla to výzva k různým formám občanské aktivity, které by vedly k prohloubení reformu a důslednější demokratizaci politického systému. Pod manifest Dva tisíce slov se podepsala řada významných osobností československého veřejného a kulturního života, ale i velké množství prostých občanů. Proti dílu se však postavila KSČ, protože se cítila ohrožena ve vedoucí pozici. Cílem těch snah nebylo zpochybnění vedoucí pozice KSČ. Dokument měl také nepříznivý dopad na mezinárodní situaci v rámci východního bloku.¹⁶⁵

Sovětské vedení v čele s nejvyšším představitelem Komunistické strany Sovětského svazu Leonidem Brežněvem sledovalo reformní proces v Československu se vzrůstajícím neklidem. Pražské jaro vyvolalo v dalších socialistických státech nedůvěru,

¹⁶⁴ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.358-359.

¹⁶⁵ *Tamtéž*.

kteřá postupně přerostla v pocit ohrožení celkové stability systému. Představitelé SSSR, NDR, Maďarska a Polska na sjezdu v červenci 1968 formulovali zásadu označovanou jako Brežněvovu doktrínu. Jednalo se o společnou povinnost všech států bránit socialismus a mezinárodní postavení socialistického společenství. Ospravedlňovalo to mocenský zásah do suverenity socialistického státu.¹⁶⁶

V noci z 20. na 21. srpna 1968 překročila vojska některých zemí Varšavské smlouvy¹⁶⁷ (SSSR a menší jednotky Maďarska, Polska, Německé demokratické republiky a Bulharska) hranice Československa. Invaze se zúčastnilo přes 750 tisíc vojáků s asi 6300 tanky, 2000 děly a 800 letadly. Československá armáda, několikanásobně slabší a rozmístěná zejména v západní části republiky, na pokyn prezidenta republiky nekladla odpor. Představitelé státu (A. Dubček, F. Kriegel, J. Špaček, J. Smrkovský aj.) byli násilím odvedeni do Moskvy. Zde byli přinuceni podepsat tzv. moskevský protokol. Dokument, který interpretoval invazi vojsk Varšavské smlouvy jako přátelskou pomoc ČSSR v boji proti antisocialistickým silám. Mezitím obyvatelé reagovali spontánním odporem proti okupantům, což sovětské vedení překvapilo. Konaly se manifestace, stávky, rozdávaly se letáky, zabarikádovávaly se ulice ve městech.¹⁶⁸

I přes určité sympatie západních států, byl vývoj v Československu vnímán jako vnitřní záležitost sovětského bloku a nehodlaly kvůli němu riskovat konflikt nebo jen podstatné zhoršení vztahů se SSSR.¹⁶⁹

Obyvatelé ČSSR byli hluboce přesvědčeni o nespravedlnosti, která se stala. Pobyt okupačních vojsk byl legalizován a jejich pobyt byl neustále prodlužován. Na území ČSR zůstalo 75 tisíc sovětských vojáků. Ústupky Dubčekova kabinetu konzervativní frakci KSČ vyburcovaly část veřejnosti k protestním akcím. Na podzim 1968 se konaly demonstrace. Byla vyhlášena stávka, která požadovala reformy v duchu pražského jara. Širší veřejnost se i přes sympatie do protestů nezapojila. Další výraznou vzpourou bylo v lednu 1969 sebeupálení Jana Palacha, který se snažil vyburcovat pasivní veřejnost.

¹⁶⁶ *Dějiny zemí Koruny české*, s.284.

¹⁶⁷ Vojenské uskupení, jehož cílem mělo být přátelství, spolupráce a vzájemná pomoc. Zakládající smlouva byla podepsána 14. května 1955 ve Varšavě jako reakce na vstup Spolkové republiky Německo do NATO.

¹⁶⁸ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.361.

¹⁶⁹ *Dějiny zemí Koruny české*, s.286.

Jemu ani jeho následovníkům se nepodařilo trvale vybudit společnost k tvůrčím protestům.¹⁷⁰

Dne 1. ledna 1969, kdy vstoupil v platnost Ústavní zákon o československé federaci. Na jeho základě vznikly dvě republiky: Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika, každá s vlastní vládou a parlamentem. V čele federace stála federální vláda. Společným legislativním orgánem se stalo Federální shromáždění (FS). V pozici prvního tajemníka vystřídal A. Dubčeka Gustáv Husák.¹⁷¹

S Husákem v čele se KSČ pustila do stranických čistek. První fáze nastala v lednu 1970 pod záminkou výměny členských legitimací. Došlo k vyloučení více než 320 000 členů KSČ (z 1,5 milionu - tj. 20% členské základny), postiženi byli mnohdy i jejich rodinní příslušníci. Dokument známý pod názvem *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ* označil události vývoj roku 1968 za „kontrarevoluci“, která měla v Československu demontovat socialistické zřízení. Invazi vojsk Varšavské smlouvy pak Poučení zdůvodňovalo jako nevyhnutelnou bratrskou pomoc. Tento ideologický dokument se stal základním východiskem pro realizaci a uplatňování politiky KSČ až do roku 1989. Postihy se nevyhnuly ani oblasti kultury a vědy. Zde podle komunistického vedení tkvělo jádro kritického myšlení. Týkalo se to členů akademie věd, vysokých škol, a dalších významných institucí (divadel, televize, rozhlasu). Mezi nejčastější formy perzekuce patřilo zbavení funkcí, ztráta zaměstnání, odebrání akademických titulů, u rodinných příslušníků (dětí) znemožnění studií na vysokých školách ad. Nevyhovující kádrový posudek¹⁷² tak znamenal pro daného jednotlivce faktickou diskvalifikaci z veřejného života.¹⁷³

Srpnové události a posrpnové perzekuce zapříčinily další vlnu masové emigrace, při níž Československo opustilo více než 700-800 000 osob.¹⁷⁴

Do SSSR se vyváželo kvalitní zboží výměnou za nekvalitní náhražky. Mezi neprivilegované vrstvy obyvatel se tak běžně dostávala zelenina kontaminovaná

¹⁷⁰ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.362-363.

¹⁷¹ *Tamtéž*, s.364.

¹⁷² Kádrový posudek byl spis s údaji o názorech a ideologických postojích občanů. Byl pořizován kádrovými pracovníky z osobních a kádrových nebo jiných podobně nazvaných oddělení, které měl povinně každý podnik.

¹⁷³ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.365.

¹⁷⁴ *Dějiny zemí Koruny české*, s.302.

dusičnany, ovoce s obsahem olova, maso znehodnocené hormony, mléko obsahující polychlorované bifenyly a závadná pitná voda.¹⁷⁵

4.2 Školní rok

Změny provedlo Národní shromáždění Československé socialistické republiky dne 15. prosince 1960 zákonem č.186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání. Tento zákon navazoval na Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, vydaný a platný dne 11. července 1960. V článku 16 je psáno: „*Veškerá kulturní politika v Československu, rozvoj vzdělání, výchova a vyučování jsou vedeny v duchu vědeckého světového názoru, marxismu-leninismu, a v těsném spojení se životem a prací lidu*“ a v článku 24 „*Veškerá výchova a všechno vyučování jsou založeny na vědeckém světovém názoru a na těsném spojení školy se životem a prací lidu*“.¹⁷⁶

Povinná školní docházka byla zákonem opětovně prodloužena na devět let. Změnila se i organizační struktura školství. Byly zřízeny základní devítileté školy. Zákon reflektoval doporučení sjezdu KSČ, kde bylo stanoveno organizovat školství takovým způsobem, aby do roku 1970 převážná většina mládeže měla úplné středoškolské vzdělání.¹⁷⁷

Od konce druhé světové války to byl v pořadí již třetí školský zákon. V úvodních ustanoveních tohoto zákona se připomíná vítězství socialismu, budování vyspělé socialistické společnosti, přechod ke komunismu a uskutečňování výchovy a vzdělávání člověka pod vedením Komunistické strany Československa. Zdůrazňuje se zde poslání škol vychovávat člověka a pracující v duchu vědeckého světového názoru a kolektivismu, s ideami socialistického vlastenectví a internacionalismu, marxismu-leninismu. Posláním učitele vedle vzdělávání a výchovy dětí a mládeže je veřejně politická činnost, jeho spjatost s dělnickou třídou, výchova mládeže v souladu s budovatelským úsilím společnosti. Velký důraz se zde klade na společenské organizace, na Československý svaz mládeže a na Pionýrskou organizaci. Ministerstvo školství řídilo celý resort ideově a pedagogicky a kontrolovalo celou oblast výchovy a vzdělávání.¹⁷⁸

Zákon hovoří o jednotné školské soustavě. Tu tvořila předškolní výchova v jeslích a mateřských školách pro děti do šesti let. Dále na ni navazovala povinná školní docházka,

¹⁷⁵ *Dějiny země Koruny české*, s.297.

¹⁷⁶ 100/1960 Sb. – Poslanecká sněmovna, str. 297-298.

¹⁷⁷ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.64.

¹⁷⁸ zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání.

kteřá trvala devět let. Začínala počátkem školního roku, kdy dítě dovršilo věku šesti let (popřípadě dovršilo šesti let do konce kalendářního roku, bylo-li duševně a tělesně vyspělé). O přijetí dítěte rodiče zažádali místní národní výbor a ten musel vydat souhlas. Součástí školy byla školní družina pro žáky prvního až pátého ročníku a školní klub pro žáky šestého až devátého ročníku. Na prvním stupni byla do učebních osnov zavedena vlastivěda, psaní, odborné vyučování a výuka ruského jazyka. Na druhém stupni byly učební plány rozšířeny o nepovinné a volitelné předměty.¹⁷⁹

Legislativní změny se týkaly nejen školského zákona, ale i územní správy země. Dne 1. července 1960 vstoupila v platnost nová územní reorganizace státu. Počet krajů i okresů byl podstatně snížen. Okres milevský byl zrušen a velká část okresů a s ním i obec Sepekov, připadla do okresu Písek. Novým vedoucím školského odboru se stal soudruh František Mácal.¹⁸⁰

Postupně byla vybudována a vybavena síť školních pracoven, kde se žáci zdokonalovali a cvičili jsme praktické dovednosti. Jednalo se o přírodovědeckou pracovnu s laboratoří, koutkem živé přírody a kabinetem, do kterého škola zakoupila 8 mikroskopů. Pracovna zeměpisu a dějepisu byla vybavena dvaceti žákovskými globusy, zeměpisnými a dějepisnými atlasy a mapami. Pracovna jazyků byla vybavena slovníky rusko-českými, gramatickými příručkami. Pracovna technická byla vybavena modely plastických hmot a diagramy. Odborná pracovna pro základy výživy a šití byla vybavena dvěma kuchyňskými kójemi a dvěma šicími stroji. Školní dílna vybavena osmi pracovními stoly, hoblicemi a skřínkami na nářadí. Další byla školní tělocvična a školní sportovní stadion též vybaveny nutným náčiním. Školní pokusné pole bylo vybaveno pařeništěm a přívodem vody.¹⁸¹

Průběžně jsou dokupovány nejnntnější školní pomůcky, hlavně pro 1—5.ročník a pro školní dílnu, kde je pomůcek málo. Některé pomůcky vyráběli žáci při praktických hodinách ve školní dílně, např. regály do kabinetů. S doplňováním pomůcek pomáhala i SRPŠ. Vedení školy si bylo vědomo, že je to činnost, v níž nelze polevit.¹⁸² Ve sběru léčivých bylin se škola ve školním roce 1974-1975 umístila na 1. místě v okrese. Za

¹⁷⁹ *Tamtéž.*

¹⁸⁰ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově, školní rok 1959-1960.*

¹⁸¹ *Tamtéž, školní rok 1961-1962.*

¹⁸² *Tamtéž, školní rok 1972-1973.*

výtěžek ze sběru bylo zakoupeno starší piano, které škola nutně postrádala. Školní kuchyně byla průběžně modernizována. Vyvažuje pro 152 žáků a 10 dospělých. Průměrná cena oběda je 2,75 Kčs.¹⁸³

Veřejně prospěšné práce probíhaly v obvyklém duchu. Ve školním roce 1960-1961 se žáci zapojili do stavby školních dílen, na nichž odpracovali 1000 hodin. Zapojení žáků hlavně do zemědělských činností bylo zcela běžné. Hospodářství a potažmo plnění pětiletok bylo vzdělání nadřazeno. Ve školním roce 1961-1962 žáci strávili 4 týdny mimo školu na bramborové brigádě po okolních JZD. Zameškání učiva bylo značné.¹⁸⁴ V roce 1963-1964 bylo za odpracované hodiny při bramborové brigádě vyplaceno žákům 12.000,- Kčs.¹⁸⁵ Ministr školství Kadlec byl prvním ministrem našeho školství, který se postavil proti obvyklému a soustavnému zneužívání žáku množstvím zemědělských a národně-hospodářských brigád. Každoročně narušovaly výuku a zkracovaly ji až o několik týdnů¹⁸⁶ V tomto roce došlo k tomu, že se škola neumístila v okresní soutěži ve veřejně prospěšných pracích v zemědělství z důvodu nízkého počtu odpracovaných hodin. Zapisovatel, školní ředitel Miroslav Lutovský, to však hodnotí kladně, protože absence žáků byla díky tomu nízká. Modernizace JZD a mechanizace určitých procesů časově zefektivnila a personálně zeštíhlila sklizně.¹⁸⁷

Na konci uplynulého školního roku (1964-1965), byla odborem školství ONV v Písku schválena významná změna v organizaci naší školní sítě. Byla zrušena jednotřídní škola v Líšnici. Byla zavedena nová autobusová linka přes Líšnici, kterou jsou děti dováženy do Sepekova. Veškerý inventář školy byl převeden do Sepekova. V naší škole tak přibylo od 1. září 1965 jedenáct dětí. Tento počet však neovlivnil počet tříd. Stále byl zachován celkový počet osmi tříd z důvodu spojení první a druhé třídy pro nedostatek žáků.¹⁸⁸ Prospěch žáků v letošním roce byl horší než loni, Podle sdělení učitelů jsou na děti kladeny větší nároky a také u některých nedostatečná příprava. Procento propadajících stoupl z 1,49 na 2,11.¹⁸⁹ Zdravotní stav žáků byl pravidelně kontrolován. Nemocnost byla dobrá. V roce 1972 se vyskytly u dětí zarděnky a záškrty.¹⁹⁰

¹⁸³ *Dějiny země Koruny české*, s.302, školní rok 1961-1962.

¹⁸⁴ *Tamtéž*.

¹⁸⁵ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově*, školní rok 1963-1964.

¹⁸⁶ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.64.

¹⁸⁷ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově*, školní rok 1972-1973.

¹⁸⁸ *Tamtéž*, školní rok 1964-1965.

¹⁸⁹ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s. 160.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, s. 315.

Přestože je místní škola jedna z nejlepších na okrese stále nemůže otevřít 9.třídu, protože je malý počet dětí. Může za to i nepochopení občanů z Božetic. Ti se domnívají, že když nebudou posílat děti sem, podaří se jim udržet jejich školu, která je zatím jednotřídní.¹⁹¹ Poprvé v historii zdejší školy je naplněna kapacita devíti tříd až ve školním roce 1977-1978. Z toho plyne, že žádný postupný ročník není spojen s jiným ročníkem.¹⁹²

Podle výnosu MŠK měli být na školách počínaje druhým pololetím (1966-1967) zavedeny některé volné soboty. Školám, které o to požádaly bylo povoleno 10 volných sobot do konce školního roku. Vzhledem ke komplikacím, které by nastaly změnou rozvrhu pro dojíždějící žáky, nebylo o volné soboty na návrh SRPŠ požádáno. Nic se tedy na organizaci školního roku nezměnilo. K úpravě došlo až ve školním roce (1967-1968) a to i přes námitky rodičů, pedagogů i psychologů a lékařů. Byl zaveden takzvaný jedenácti-denní vyučovací cyklus. Každá druhá sobota je volná. Tímto opatřením vzniká celá řada problémů. Počínaje rozvrhem vyučování a konče nepravidelným rytmem školního života. Vyučovací hodiny zůstaly nezkráceny a učební plán se také nezměnil, takže sobotní hodiny bylo potřeba odučit během týdne. Následující školní rok byl zaveden pěti-denní vyučovací týden. Vyučování v nevyhovujících jedenácti-denních cyklech tak bylo nahrazeno opět pravidelným týdenním rozvrhem. Tato skutečnost si však vynutila částečnou redukci učebního plánu.¹⁹³

V roce 1968 z iniciativy profesora Vladimíra Kadlece, tehdejšího ministra školství, byl vyhlášen tzv. Akční program, jakožto základní koncepční materiál v oblasti školství. Dokument upozorňoval na dobré stránky i mnohé nedostatky v oblasti školství a v rozvoji vzdělávání. Dále kritizoval například byrokratický systém, direktivní řízení školství a vyzýval k demokratičnosti, kde by každý jedinec bez jakýchkoliv překážek mohl dosáhnout nejvyššího stupně vzdělání pouze na podkladě svého nadání a svých schopností. Po vstupu sovětských vojsk do Československa však nebylo již možné tento program zrealizovat.¹⁹⁴

„Školní rok 1968-1969 jsme zahajovali za velmi složité vnitropolitické situace ovlivněné vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Všeobecná hysterie však naši obec, ani školu, nijak vážně nezasáhla. Rozhodně nás to nezbrzdilo od

¹⁹¹ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově ž, 1975-1976.*

¹⁹² *Školní kronika, nestránkovaná, červený rám, školní rok 1977-1978.*

¹⁹³ *Školní kronika, nestránkovaná, červený rám, školní rok 1966-1967, 1967-1968, 1968-1969.*

¹⁹⁴ MORQUES, F. *Kapitoly školství*, s. 73.

*přípravy školního roku. Ten začal stejně jako v minulý letech slavnostní ceremonií. Jen nás mrzelo, že se ji neúčastnil ani jeden zástupce veřejného života v obci.*¹⁹⁵

Již druhým rokem pracuje na škole velmi aktivně školní samospráva – skládá se z předsedy, kterým byla pro tento rok zvolena Eva Chocholová, žákyně deváté třídy a předsedů jednotlivých třídních samospráv z páté až deváté třídy. Třídní samospráva aktivně pomáhal při organizování všech akcí školy. Připravila vánoční besídku pro žáky, dětský maškarní karneval, lyžařský zájezd pro žáky osmé a deváté třídy. Vydatně se podílela na přípravě dětské akademie ke konci školního roku. Práce školní samosprávy bude z výchovných důvodů pokračovat i v dalších letech a její činnost bude zaměřena nejen na zábavnou, ale i pracovní činnost žáků.¹⁹⁶

Podle usnesení ze zasedání ÚK KSC budou všem žákům poskytovány školní potřeby a učebnice zcela zdarma. Ze školního rozpočtu bude nutno uvolnit přibližně 25.000,- Kč.¹⁹⁷

V zájmu zvýšené péče o žáky byla na škole provedena některá opatření. Pro nadané žáky byly organizovány matematické, fyzikální a chemické olympiády. Pro žáky, kteří potřebují s výukou pomoci bylo zavedeno 5 doučovacích skupin. Z důvodu zájmu bylo otevřeno několik nepovinných předmětů, a to sborový zpěv, praktická cvičení z fyziky, sportovní hry a německý jazyk. V zájmu o zdravotně ohroženou mládež byla otevřena zvláštní tělesná výchova.¹⁹⁸ Vyvrcholením činnosti nepovinných předmětů byla pak dětská akademie pořádaná na konci školního roku. Bylo to více než dvou hodinové vystoupení, na němž se podíleli téměř všichni žáci školy. Pro zpestření byli zváni i cizí hosté, např. kouzelník, hudebníci, zpěváci.¹⁹⁹ Postupně docházelo k rozšiřování nepovinných předmětů např. o kurz šití a vaření.

Založen byl i čtenářský kroužek „Klub mladých čtenářů“. Mohli se ho účastnit žáci ze všech tříd, kteří pak byli rozděleni do skupin podle věku. Každý z členů měl povinnost si za rok koupit minimálně dvě a maximálně tři knihy.²⁰⁰

¹⁹⁵ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově, školní rok 1968-1969.*

¹⁹⁶ *Tamtéž, školní rok 1969-1970.*

¹⁹⁷ *Tamtéž, školní rok 1959-1960.*

¹⁹⁸ *Tamtéž, školní rok 1966-1967.*

¹⁹⁹ *Tamtéž, školní rok 1968-1969.*

²⁰⁰ *Kronika žakovské organizace, školní rok 1964-1965.*

Pionýrská organizace na škole v roce 1961 čítala 85% žactva. V roce 1962 má již 3 oddíly Jiskry a 6 oddílů Pionýra. Celkem je organizováno 98 % dětí tj. 133.²⁰¹ Od 1.9.1971 byla z pionýrů zdejší ZDŠ vytvořena samostatná skupina. Skupinovou vedoucí se stala učitelka s. Bromová.²⁰² Ve školním roce 1972-1973 došlo k značnému nárůstu členské základny místní PO SSM. Ze 73 členů na začátku bylo na konci 121 členů. Ve složené slibu slíbili, že se „budou učit a jednat tak, aby se stali dobrými budovateli a ochránci své milované vlasti.“²⁰³ Na základě smlouvy mezi školou a PO SSM docházelo k umožnění bezplatného využívání školních prostor a zařízení. Za dobrou práci v PO SSM byla řada místních žákyň odměněna rekreačním pobytem v SSSR, Anglii, Finsku či Bulharsku.²⁰⁴ Místní pionýrská skupina je pojmenována po soudruhu plk. Michailovi Romanovičovi Sinělnikovi. Ten několikrát skupinu navštívil a vždy s dětmi krátce pohovořil.²⁰⁵

Pionýrská skupina má patronátní smlouvu se Svazem protifašistických bojovníků (SPB). Děti přispívají kulturním programem v průběhu členských akcí. Za odměnu jim SPB připravil výlet do Terezína. Výletu se také účastnil soudruh Máša, který zde byl za války vězněn. Dětem poutavě vyprávěl své zážitky.²⁰⁶

V roce 1970 se konala slavnost k 20. výročí trvání ZDŠ Dr. Zdeňka Nejedlého v Sepekově. Od 17 hodin se hosté shromáždili v slavnostní síni školy. Na jevišti hrála hudba. Kromě politické reprezentace dorazil i akademický sochař Břetislav Benda, který je rodákem z Líšnice.²⁰⁷

Učitelský sbor ve školním roce 1971-1972 se až na tři učitele kompletně obměnil. Pouze dva skončili s profesí (mateřská dovolená a důchod), ostatní byli přeloženi jinam.²⁰⁸ Takováto fluktuace učitelů nedávala moc příležitostí žákům si na své vyučující zvyknout a vytvořit si vztah. Ne vždy bylo žádosti o přeložení vyhověno, přesto někteří učitelé žádali opakovaně. V roce 1972-73 bylo vyhověno pouze dvěma.²⁰⁹ Učitelský sbor si i pravidelně doplňoval kvalifikaci. Jednalo o studium či různá politická školení. Jeden

²⁰¹ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s. 120.

²⁰² *Tamtéž*, s. 346.

²⁰³ *Kronika žákovské organizace*, školní rok 1973-1973.

²⁰⁴ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově*, školní rok 1972-1973.

²⁰⁵ *Kronika žákovské organizace*, školní rok 1975-1976.

²⁰⁶ *Kronika Pionýrské skupiny plk. Sinělníkova při ZDŠ Dr. Zd. Nejedlého v Sepekově*, červené desky, nestránkovaná, psaná 1951-1981, školní rok 1974-1975.

²⁰⁷ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s. 268-271.

²⁰⁸ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově*, školní rok 1951-1972.

²⁰⁹ *Tamtéž*, školní rok 1972-1973.

učitel studoval pokračoval v postgraduálním studiu, ostatní navštěvovali metodologický kurz moderních osnov, kurz zobcové flétny, kurz moderní matematiky nebo knihovnický kurz.²¹⁰ Ve školním roce 1972-1973 začal platit nový pracovní řád pro učitele, vychovatele a zaměstnance škol. Všichni slib složili do rukou vedoucího školského odboru s. Kuděje.²¹¹

Ve dnech 3. a 4. července 1973 se uskutečnilo zasedání ÚV KSČ na téma „*Socialistická výchova mladého pokolení a jeho příprava pro život a práci v rozvinuté socialistické společnosti*“. Závěry a usnesení tohoto plenárního zasedání se tak stávají dlouhodobou normou a úkolem pro učebně výchovnou práci školy. JKV KSČ usnesení teritoriálně rozpracovala a OV KSČ jej konkretizovala na místní podmínky v plánu práce školy. Po slavnostním zahájení školního roku 1973-1974 proběhla odpoledne beseda s představiteli politické a státní správy. Probírala se kádrová situace, materiálové zabezpečení a plán ideově výchovného působení školy.²¹² Usnesením KSČ bylo rozhodnuto o zakládání závodních organizací KSČ (ZO KSČ) na školách. Proto OV KSČ dne 7. listopadu 1973 svolala ustanovující schůzi za přítomnosti zástupců OV KSČ a členů KSČ ze ZDŠ.²¹³

Zástupce SRPŠ byl zván na všechny zásadní porady a pedagogické rady. Pracoval i v rozmisťovací komisi. SRPŠ škola poskytovala pomoc ve výchovné práci i finanční pomoc. Spolu s TJ Sokol se podařilo připravit sportovní akci „Sportovní den“, který měl velký úspěch.²¹⁴ V akci „Z“²¹⁵ provedl MNV výstavbu sportovního stadionu za školou. Stadion se všemi zařízeními je ve správě i užívání školy.²¹⁶

TJ Sokol Sepekov je složkou, která pracuje nejlépe, cvičí pravidelně a výbor se schází 1x měsíčně. V zimním období cvičí dokonce 4x v týdnu. Sokol pořádá svůj tradiční masopustní ples.²¹⁷ V roce 1968 má TJ Sokol další 2 oddíly, a to turistiku a judo. Tyto oddíly však během roku byly zrušeny.²¹⁸

²¹⁰ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově*, školní rok 1974-1975.

²¹¹ *Tamtéž*, školní rok 1972-1973.

²¹² *Tamtéž*, školní rok 1972-1973, 1973-1974.

²¹³ *Tamtéž*, školní rok 1973-1974.

²¹⁴ *Tamtéž*, školní rok 1967-1968.

²¹⁵ Akce Z byla v dobách komunistického režimu v Československu neplacená pracovní činnost obyvatel. Jednalo se o výpomoc v oblastech, kde státní či obecní správa tyto úkoly nezvládla.

²¹⁶ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově*, školní rok 1961-1962.

²¹⁷ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s. 201-202.

²¹⁸ *Tamtéž*, s. 217.

Školství zasáhl nový fenomén, který se opakoval v pravidelných pětiletých intervalech. Tímto byly spartakiády. První byla pořádána roku 1955 a při její přípravě se vycházelo z požadavku, že musí zastínit vzpomínky na dřívější sokolské slety. Školám připadlo zcela mimořádné významné místo. Žáci, kteří nacvičovali povinné sestavy, tvořili významnou část sportovní základny. Vzhledem k tomu, že spartakiáda patřila k důležitým politickým úkolům školského resortu, nacvičovalo se nejen při hodinách tělesné výchovy a učitelé tělocviku byli osobně odpovědní za zvládnutí přidělené sestavy.²¹⁹ Nácvičku na československou spartakiádu se zúčastnilo 20 mladších žáků ze školy a z TJ Sokol pod vedením soudruha Pavla Brčáka jako hlavního cvičitele. Jeho zásluhou byli žáci hodnoceni jako nejlepší v nácvičku na okrese Písek. Mladší žákyně nacvičovali se soudružkou Křížovou. S programem pak vystupovali na místní přehlídce, v Písku i v Praze. Pedagogové, kteří se přímo podíleli na nácvičku, obdrželi mimořádnou odměnu (2.000,- Kčs).²²⁰

Zdravotní stav žáků byl pravidelně kontrolován. Nemocnost byla dobrá. Zlepšila se školní docházka. V roce 1972 se vyskytly u dětí zarděnky a záškrť.²²¹

²¹⁹ MORKES, F. *Kapitoly školství*, s.64-65

²²⁰ *Kronika osmileté střední školy v Sepekově, školní rok 1964-1965.*

²²¹ *Pamětní kronika obce Sepekov*, s. 315.

5 Období 1978-1989

5.1 Kulturně-historický charakter doby

Charta 77 se zapříčinila o rozšiřování tzv. samizdatové literatury. Jednalo se o díla režimem zakázaná, která byla často množena přepisováním na psacích strojích. V květnu roku 1980 byl do funkce prezidenta opětovně zvolen Gustav Husák. V dubnu 1981 proběhl XVI. sjezd KSČ. Zde se objevily náznaky o neplnění plánu stanoveného pro růst státní ekonomiky. Smrt Leonida Brežněva otrásla stabilitou mocenského vedení KSČ. Byl to právě Brežněv, který jej po celou dobu podporoval. Elita KSČ oplývala slabou mírou samostatného rozhodování a většinu důležitých rozhodnutí konzultovala s Moskvou. Uvnitř strany se začaly postupně vydělovat tři hlavní proudy. Konzervativní směr vedený Gustávem Husákem byl nejsilnější. Trval na dosavadním uspořádání a události 21. srpna interpretoval jako kontrarevoluci. Dalším byl nekonzervativní směr, jehož personálně zastupoval Miloš Jakeš a Vasil Biľak. Hranice mezi těmito proudy se často stíraly a změny u nekonzervativců byli spíše kosmetické než praktické. Posledním a také nejslabším proudem byli pragmatici reprezentovaní Ladislavem Štrougalem. Ten si přál uchovat socialistické společenské uspořádání, ale uvědomoval si nutnost reformovat i za cenu ideologických proměn. Boj o hlavní pozici mezi těmito třemi proudy probíhal až do pádu komunismu.²²²

V březnu 1985 se generálním tajemníkem ÚV KSSS stal Michail S. Gorbačov, který zahájil zcela novou politiku s názvem „přestavba“ (perestrojka). Bylo to de facto přiznání, že vnitropolitická situace SSSR je velmi kritická a její řešení nesnese další marginalizaci. Dalším pojmem nové politiky bylo slovo „glasnost“ označující touhu po větší a otevřenější informovanosti společenských a ekonomických problémů SSSR.²²³ M. S. Gorbačov si uvědomoval komplikovanou hospodářskou situaci SSSR a jeho zaostávání za vyspělým „kapitalistickým“ světem. Spuštěním hospodářských a politických reforem M. Gorbačov rozhodně nezamýšlel demontovat východní blok²²⁴ a opustit cestu socialismu, byť se změny mohly zdát demokratické. Netajil se tím, že výraznou inspiraci pro svou politiku nacházel v reformách československého Pražského

²²² RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.376.

²²³ *Dějiny zemí Koruny české*, s.295.

²²⁴ Východní blok (zkráceně Východ), též komunistický blok, sovětský blok nebo socialistický blok, bylo během Studené války (1947–1991) označení Sovětského svazu (SSSR) a jeho politických satelitů; jako protiklad byl zaveden pojem Západní blok (zkr. Západ).

jara roku 1968 (demokratický socialismus s lidskou tváří).²²⁵ Moskva začala vyvíjet tlak na země východního bloku, aby docházelo k jistým reformám, především v hospodářské oblasti. Gorbačov jasně deklaroval, že nehodlá zasahovat do případných sporů jednotlivých satelitních zemí. Vedení KSČ se bálo destabilizace celého systému, a proto ortodoxně lpělo na podřízenosti Moskvě. Jinak tomu bylo v sousedních zemích např. Polsku nebo Maďarsku, kde došlo k rozvolnění centralistických vazeb.²²⁶ Východní blok, který si v roce 1968 před celým světem mohl dovolit nerespektovat principy mezinárodního práva, šel neodvratně k zániku.²²⁷

Mocenský svár uvnitř KSČ přetrvával. V roce 1987 nahradil neochotně odstupujícího Gustáva Husáka Miloš Jakeš. Vyhrocené spory vedly k odchodu protagonistů tvrdé normalizace z vrcholného stranického vedení a nahrazení členy, jež nebylo s normalizací přímo spjatí. Posílení neokonzervativců vedlo k demisi Ladislava Štrougala a jeho odchodu ze stranických postů. Na jeho místo nastoupil Jiří Adamec.²²⁸

Období mezi roky 1970-1989 se vyznačovalo naprostou absencí právního stavu. Úzká skupina osob byla povznesena nad zákonné i morální principy, zatím co většina obyvatelstva byla v okovech bezduchých právních norem.²²⁹

Od počátku 80. let se začaly objevovat stále větší problémy československé ekonomiky. Její základní pilíře tvořily centrální plánování a těžký průmysl. Koncept a hlavně rentabilitu postrádající vize „budování socialismu“ stále více zadlužovala státní kasu. Pokles národního důchodu, jež zapříčinil zpomalení růstu osobní spotřeby a mezd. Docházelo k výpadku dodávek základního zboží do regálů obchodů. Z dnešního pohledu naprosto nereálné vidíme např. v nedostatku toaletního papíru a dámských hygienických potřeb roku 1988.²³⁰

Počátkem roku 1987 byly zveřejněny „Zásady přebudování hospodářského mechanismu v ČSSR“. Tyto reformy měly přinést řešení pro krachující hospodářství. Mělo se jednat o větší samostatnost podniků, jejich samofinancování posílení ekonomických nástrojů plánování, redukci zátěžových sociálních dotací, zaměstnaneckou samosprávu apod. V roce 1988 byly přijaty reformy družstevnictví

²²⁵ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.376.

²²⁶ *Tamtéž*, s. 376-377.

²²⁷ *Dějiny zemí Koruny české*, s.295.

²²⁸ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.376.

²²⁹ *Dějiny zemí Koruny české*, s.304.

²³⁰ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.376.

a částečně i podniků. Byla povolena kooperace se zahraničními firmami či přítomnost zahraničního kapitálu. Reformy, které měli přejít do praxe na konci desetiletí, byly přijímány skepticky. Naplnil se požadavek, ale výsledek byl váhavý a polovičatý.²³¹

V posledních letech před pádem režimu skokově rostl počet disentských skupin. Proměňující se smýšlení části obyvatelstva vedlo k protestním akcím. Změna klimatu ve vedení SSSR vytvořila prostor nejen pro reformy, ale i pro protesty. Vyvstala tedy otázka nejúčinnější formy protestů. Část opozice byla pro masové demonstrace. První větší protirežimní demonstrace od roku 1968 se konala u příležitosti výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy. Následovaly další akce. Rostla všeobecná nespokojenost a KSČ reagovala násilnými zásahy bezpečnostních složek. Opoziční proud utvoření kolem osobnosti Václava Havla se vydal cestou tlaku na mocenské struktury poklidnými nenásilnými protesty a snahou navázat konstruktivní dialog. Formou protestu představovaly petice. Své podpisy připojovali řadoví občané, známí umělci či publicisté. Nejznámější akcí tohoto charakteru se stal manifest Několik vět publikovaný koncem června 1989 požadující především urychlenou demokratizaci, svobodu slova, propuštění politických vězňů. Podepsalo více než 40 000, mezi nimi řada známých osobností. Vnitřní neshody disentu ohledně formy protestu ale nebránili v tom, aby se některých akcí účastnili společně.²³²

Uvolnění pevného sevření Moskvy po nástupu M. Gorbačova do čela KSSR se projevilo v potřebě „zrovnoprávnění“ vzájemných vztahů uvnitř východního bloku. Svrchovaným právem každé komunistické strany bylo vlastní řešení domácích problémů. Politické změny, které nastaly v Polsku, Maďarsku či NDR, představovaly povzbuzení pro domácí protirežimní odboj. Skutečnost, že je protikomunistická opozice vnímána na mezinárodní scéně, dokazovala oficiální snídaneč, která se konala v prosinci 1988 v prostorách francouzského velvyslanectví v Praze. S osmi představiteli českého disentu se zde sešel francouzský prezident Francois Mitterand.²³³

Důležitým faktorem pro utváření revolučního podhoubí byla špatná ekonomická situace, nedostatek spotřebního zboží a měnící se nálady části společnosti. Je možné

²³¹ RANDÁK, J. *Dějiny českých zemí*, s.376.

²³² *Tamtéž*, s. 381.

²³³ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*, s.384.

sledovat nárůst zájmu o veřejné dění, poslech zahraničních rádií, otevřené projevy nespokojenosti. Mezi zástupci opozice pak vynikala Charta 77.²³⁴

Sametovou revoluci, jakožto označení pro nenásilný průběh politické změny, odstartovalo protestní vystoupení studentstva 17. listopadu u příležitosti výročí tragického úmrtí Jana Opletala. Studenti se následně vydali na pochod městem z Albertova směrem na Vyšehrad, kde měla vzpomínková akce skončit. Na Národní třídě však došlo ke střetu s bezpečnostními složkami. Brutalita vůči studentům vyvolala prudkou reakci. Tato událost byla překvapením jak pro vládnoucí garnituru, která nedokázala pohotově reagovat, jelikož předpokládala jiný dějinný vývoj, tak pro samotnou opozici, která sama neměla žádný plán postupu. Již 18. listopadu začaly v mnoha městech mohutné protikomunistické demonstrace. O den později vzniklo Občanské fórum (OF), které se postavilo do čela opozice a 21. listopadu začalo jednat s vedením KSČ. Tlak veřejnosti byl tak zdrcující, že 24. listopadu 1989 ÚV KSČ přijal demisi svého vedení a rezignoval na ústavní zakotvení své strany jako vedoucí síly ve státě. V krátkém sledu událostí byla jmenována nová vláda, Federální shromáždění odsoudilo vpád vojsk Varšavské smlouvy z roku 1968, čeští a rakouští političtí představitelé přestříhli hraniční dráty. Dovršení sametové revoluce představovala jednomyslná volba Václava Havla československým prezidentem.²³⁵

Pád komunismu v Československu znamenal konec centralizovaného a direktivního způsobu řízení společnosti. Nově nabytý prostor se začal demokratizovat a pluralizovat. To se projevilo mimo jiné obnovením občanské společnosti.²³⁶ Vývoj po volbách 1990 se zaměřil na řešení ekonomických problémů a uspořádání vztahů mezi Čechy a Slováky. Česká společnost si přicházející změny spojovala s nadějí na lepší budoucnost.²³⁷

„Až do 17.11.1989 probíhal náš život v totalitní vládě jedné politické strany KSČ. Proto jsme u nás v Sepekově byly zprvu skeptičtí. Zprávy z Prahy byly přijímány jako překvapivé a s velkou rezervou. Postupně se napětí uvolňovalo a začala převažovat touha a víra v samostatnost. A demokracii. 30. listopadu se dostavilo na MNV 5 studentů

²³⁴ RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*, s.385.

²³⁵ *Tamtéž*, s. 385.

²³⁶ *Tamtéž*, s.386.

²³⁷ *Dějiny zemí Koruny české*, s.311.

*z Prahy, aby informovali o zprávách a snahách studentů, umělců a občanů. 13. 12. 1989 část členů KSČ v MNV doporučila instalovat reliéf TGM.*²³⁸

5.2 Školní rok

Ve Sbírce zákonů Československé socialistické republiky stojí, že dne 21. června 1978 byly Federálním shromážděním Československé socialistické republiky přijaty Ústavní zákon č. 62/1978 Sb., kterým se změnil článek 24 odstavec 2 Ústavy Československé socialistické republiky a zákon č. 63/1978 Sb. o opatřeních v soustavě základních a středních škol. Jako budoucí cíle zákona byly uváděny zvýšené požadavky na prohlubování a zdokonalování každého člověka v socialistické společnosti a zavedení středoškolského vzdělání pro všechnu mládež. Zákon stanovil, že základní škola poskytovala základy všeobecného polytechnického vzdělávání a zároveň připravovala žáky pro studium na všech druzích středních škol, na kterých mládež pokračovala v povinné školní docházce a dosáhla středního vzdělání.²³⁹

Základní škola měla osm ročníků, tvořil ji první stupeň se čtyřmi ročníky a druhý stupeň také se čtyřmi ročníky. Zároveň fungovala původní základní devítiletá škola, která byla zrušena v průběhu pozdějších let. Na střední odborná učiliště, gymnázia, střední odborné školy, konzervatoře a na odborné školy se přijímali žáci, kteří úspěšně zakončili devátý ročník základní devítileté školy a žáci, kteří úspěšně zakončili osmý ročník základní školy.²⁴⁰ V letech 1978-1984 bylo možno odejít na střední školu po ukončení osmého nebo devátého ročníku základní školy. Jelikož by v 9. ročníku zbylo 8 žáků, tak rozhodnutím ONV v Písku nebude ve školním roce otevřen na zdejší škole 9. ročník. Žáci, kterých se rozhodnutí týká budou rozmístěni do škol v Milevsku a Nadějkově.²⁴¹ Odchodem žáků z 8. ročníku z devítileté školy po ukončení školního roku 1982-1983 činnost základní devítileté školy na zdejší škole skončila.²⁴²

V roce 1984 další zákon, který vydala Česká národní rada, zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol a vyšších odborných škol, jenž zákony předchozí novelizoval. Zrušil základní devítiletou školu a určoval povinnou školní docházku v délce

²³⁸ *Kronika středočeské obce Sepekov*, díl V., vázaná v hnědé kůži, 1988-2003, s.43

²³⁹ Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol (školský zákon). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1976fs/tisky/t0039_01.htm

²⁴⁰ *Tamtéž*.

²⁴¹ *Školní kronika, zelené desky.*, školní rok 1979-1980.

²⁴² *Tamtéž*, školní rok 1983-1984.

deseti let, kdy bylo povinné studovat ještě dva roky na některé střední škole.²⁴³ Zákonem České národní rady č. 60/1988 Sb., o změnách v organizaci a působnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy, se mění název Ministerstva školství na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

V zákoně je též stanovena spolupráce se Socialistickým svazem mládeže a Pionýrskou organizací Socialistického svazu mládeže.²⁴⁴ Tyto organizace mohly jako nestátní orgány ovlivňovat školství i orgány státní správy v rozhodování i kontrole. Rýdl uvádí, že byl vytvářen systém rezortního řízení ve školství.²⁴⁵

Záznamy ze školní kroniky tohoto období jsou více statistické než obvykle. Zahájení roku s poslechem proslovu ministerstva školství, zmínky o změnách v učitelském sboru, o školních inspekcích, o pravidelných školních zdravotních prohlídkách. Ve školním roce 1978-1979 začalo pravidelné vyučování 5. září 1978. Ve 3. ročníku bylo zahájeno vyučování podle nových osnov základní školy nové československé výchovně vzdělávací soustavy.²⁴⁶

Pouze heslovitě je uveden seznam organizací a spolků jako SRPŠ, Školská a kulturní komise MNV (ŠKK MNV), ZV ROH, ZO KSČ a personální zastoupení ve vedoucích pozicích. Najdeme také výčet nepovinných předmětů a další zájmové činnosti žáků. Zájmová činnost byla opravdu bohatá, např. zdravotnický, dopravní a modelářský kroužek, TJ Sokol 2 oddíly, pěvecko-recitační soubor a velký počet žáků navštěvoval Lidovou školu umění v Milevsku. Data se však omezují pouze na jméno vedoucího či učitele a počet žáků, kteří aktivitu navštěvovali.²⁴⁷

Pravidelně se objevují záznamy o veřejně prospěšných pracích. Dozvídáme se, kolik hodin žáci odpracovali a s jakým finančním výnosem. Práce byly rozmanité. Především se jednalo o sběr bylin, brambor, surovin či ošetření lesa a výsadbě nových stromků. Žáci a pionýři se rovněž podíleli na údržbě vysázených ploch v rámci ozeleňovacího plánu MNV, na úpravě památníků v obci, na úklidu obce a pomáhali při výzdobě obce k památným dnům a významným událostem. Do těchto prací se prolínaly i celorepublikové závazky. Například k 35. výročí založení PO SSM byla vyhlášena

²⁴³ zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol.

²⁴⁴ zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol.

²⁴⁵ RÝDL, K. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích*, s.

²⁴⁶ *Školní kronika, zelené desky.*, školní rok 1978-1979.

²⁴⁷ *Tamtéž*, školní rok 1979-1980.

soutěž ve sbírání odpadového hliníku. Zadání znělo „*sebrat tolik hliníku, na jehož zpracování by bylo potřeba tolik elektrické energie, kterou škola spotřebovala loňského roku*“²⁴⁸ V místní pionýrské organizaci bylo v průměru 98,9 % žáků. Pracovali podle podmínek „Vizitky dobré pionýrské práce“.²⁴⁹

Školní kronika se také pravidelně zmiňuje o úspěších žáků, kteří se zúčastnili nějakých soutěží. Ať už to byla sportovní disciplína nebo olympiáda z povinného předmětu. Když se některému žákovi podařilo uspět, byl zapsán do kroniky.

V květnu 1979 byla vykonána inspekce a prověrka branného cvičení a branné výchovy.²⁵⁰ Po řadu let se vedení školy marně snažilo o uzavření patronátní smlouvy s vojenským útvarem, od čehož si slibovalo posílení branné výchovy a motivace žáků k volbě vojenského povolání. Snaha se úspěšně naplnila a s platností od 1.9.1980 byla uzavřena smlouva s organizací SSM OO VB v Milevsku. Na jaře následujícího roku byl pak zřízen oddíl mladých ochránců veřejného pořádku.²⁵¹

Branná výchova není ve školní kronice téměř vůbec zmiňována. Jen pár zápisů o jednodenních branných cvičeních ve výčtu školních událostí. To však neznamená, že branná výchova na škole neprobíhala. Žáci se dokonce zúčastnili soutěže branné všestrannosti a mladší žákyně skončily na druhém místě. Závodilo se v hodu granátem, střelbě ze vzduchovky, ze znalosti dopravních předpisů, civilní obraně a zdravotnické přípravy.²⁵²

V roce 1980 probíhal ve znamení 35. výročí osvobození naší vlasti Rudou armádou. Součástí oslav byla rovněž celostátní spartakiáda. Od září nacvičovali učitelé všechny mládežnické skladby v hodinách pohybových a sportovních her. Návčik si vyžádal od všech učitelů hodně volného času a úporné práce. Československá televize natáčela počátek nácviku mladších žákyň, který posléze odvysílala v Pionýrské vlašťovce. Při okresním hodnocení byli jako jedni z nejlepších vyhodnoceni mladší žáci sepekovské

²⁴⁸ *Školní kronika, zelené desky, školní rok 1983-1984.*

²⁴⁹ *Tamtéž, školní rok 1986-1987.*

²⁵⁰ Branná výchova žáků, učňů a studentů ve školách a ve výchovných zařízeních utváří jejich branné vlastnosti, především uvědomělý vztah k obraně, utváří a prohlubuje jejich branné vědomosti, dovednosti a návyky. Zákon 73/1976 Sb., paragraf 3

²⁵¹ *Školní kronika, zelené desky, školní rok 1979-1980.*

²⁵² *Kronika Pionýrské skupiny plk. Sinělnikova při ZDŠ Dr. Zd. Nejedlého v Sepekově, červené desky, nestránkovaná, psaná 1951-1981, školní rok 1980-1981.*

školy, které připravovala učitelka J. Chotěborská. Tito žáci byli vybráni i pro cvičení v Praze.²⁵³

O pět let později bylo plně využito oslav 40. výročí osvobození k posílení ideologické výchovy na škole. Výchovný aspekt práce školy byl zaměřen na komunistickou výchovu, výchovu k vědeckému světonázoru, proletářskému internacionalismu a socialistickému vlastenectví. Žáci shlédli pásmo filmů – Májové hvězdy, Malý partyzán, Tanková brigáda aj. Konaly se besedy o Lidových milicích, o boji KSČ pro fašismu, o boji na Dukle. Všichni zaměstnanci školy se podíleli na zajištění místní spartakiády. Šest starších žákyň se dokonce zúčastnilo vystoupení v Praze na Strahově.²⁵⁴

V posledních letech nadvlády komunistické strany se v zápisech obecní kroniky objevuje ideová náplň volnočasové výchovy. Je samozřejmé, že výchova probíhala v duchu marxismu-leninismu, ale jednotlivé odkazy v kronice odkazují na konkrétní činnost. Ať už hovoříme o prohlubování komunistické výchovy, neustálém opakování a oslavování různých výročí (VŘSR, sjezdy KSČ a KSSS) nebo zapojení žáků do průběhu voleb a předvolebních schůzí, besedy na MNV, družby vedoucích pracovníků, kteří si vyměňovali dobrou praxi.

Každoročně se setkáváme v kronice se zápisem týkajícím se odborného a politického vzdělávání učitelů. Byla to běžná praxe každodenního života všech učitelů a ředitelů bylo navštěvování tzv. ideově politického vzdělávání učitelů IPVU). Po roce 1980 jsem našla v zápisem, že se účastní bezpartijní. V zápisech se objevuje i studium Večerní univerzity marxismu-leninismu (VUML) či Večerní škola názorné agitace pro vedoucí pracovníky školy. Odbornost si vyučující zvyšovali buď v rámci svých aprobací, nebo v doplňujících oblastech, které ve škole vykonávali (např. vysokoškolský kurz výchovného poradenství).²⁵⁵ Učitelé se také účastnili kurzů branné výchovy.²⁵⁶

Ve školním roce 1981-1982 obdržela škola pochvalný dopis od náčelníka vojenské odborné školy v Žilině, a to za velmi kvalitní přípravu bývalé žáka zdejší školy, Radka Motrince, který jako frekventant této školy patří v 1. ročníku mezi nejlepší žáky.²⁵⁷

²⁵³ Školní kronika, zelené desky, školní rok 1979-1980.

²⁵⁴ Tamtéž, školní rok 1984-1985.

²⁵⁵ Tamtéž, školní rok 1980-1981.

²⁵⁶ Tamtéž, školní rok 1981-1982

²⁵⁷ Tamtéž.

Průběžně byli opět do školy zapsány a odhlášeny děti, jejichž rodiče jsou zaměstnáni u Parku kultury a oddychu o poutích v Sepekově v měsíci září.²⁵⁸

Školní rok 1989-1990 se nijak neliší od zápisů předchozích let a zápisy další jsou shodně řazené jako zápisy z období totality. Nenajdeme zde velmi krátkou zmínku o politických událostech z přelomu let 1989-1990. Události po 17. listopadu podstatným způsobem ovlivnily i československé školství a průběh školního roku. Byla zrušena platnost některých učebnic (např. dějepis, občanská nauka). Byla zrušena činnost politických stran na školách (školní organizace KSČ) a v podstatě se rozpadla PO SMM. Postupně docházelo k vyjadřování důvěry jednotlivým funkcionářům. V lednu 1990 došlo k vyjádření důvěry řediteli školy.²⁵⁹ Fakt že ředitel jsou pozici obhájil a nedošlo k žádným personálním změnám vnímám jako potvrzení dojmu, že politické nasazení pedagogů a pedagogických pracovníků bylo do značné míry obecně přijatý fakt spíše než bytostné přesvědčení o ideologické správnosti.

²⁵⁸ *Školní kronika, zelené desky.*, školní rok 1979-1980.

²⁵⁹ *Tamtéž*, školní rok 1989-1990.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zmapovat a popsat každodenní život a proměny sepekovské základní školy v letech 1948–1989, tedy v době, kdy bylo veškeré dění zásadně ovlivněno komunistickým režimem. Zajímala jsem se o vliv tohoto období na chod zkoumané základní školy, mým záměrem bylo zjistit, jak se události uvedených let a změny školské legislativy promítly do jejího života.

V první kapitole se věnuji stručnému shrnutí dějin základního školství období před rokem 1948. Vycházela jsem z historického výzkumu mé bakalářské práce. Úsek první poloviny 20. století byl velmi bohatý na politické události. Přejít z monarchie k samostatnému státu byl protknut dvěma světovými válkami. Národní uvědomění a touha získat vlastní identitu pomohla lidem překonat hrůzy válečných let. Politická reprezentace si uvědomovala zranitelnost získaných svobod, a proto uzavřela politické dohody s mnohem silnějšími partnery v Evropě. Byl to právě životní optimismus, který pomáhal občanům nově formované republiky, dostat se z bídy, která tehdy byla. O to víc bolela zrada států, které nás měly chránit. Během druhoválečných let vstoupil do hry nový hráč, jenž analogicky jako u šachové partie udělal ze suverénního státu pěšáka. Vděk za pomoc s poražením nenáviděného nepřítele a ukončení války se nenápadně transformoval do přes čtyřicet let trvajících závazku.

Školství v ušlo za půl století velký kus cesty. Od roku 1922 byla školní docházka unifikována a snížil se počet žáků ve třídách. Osmiletá povinná školní docházka platila až do další legislativní změny roku 1948. V obci postupně stoupal počet tříd obecné školy a v roce 1940 byl dokonce zřízena a otevřena měšťanská škola.

V prvním sledovaném období se poměry zcela změnily. Demokracie, která se postupně vzpamatovávala, dostala další ránu. Jedna politická strana lačnicí po moci se pomocí politických klíčků dostala do čela. Nastolila atmosféru strachu, nesvobody a nepokrytého zastrašování. V dějinách velkých událostí nalezneme dva typy obyvatel. Jedni nadšeně budují a druhí se bouří. Dám-li to do vztahu k obyvatelům obce Sepekov, tak jsem nenašla v kronikách žádný náznak odporu proti událostem z této doby. Přičítám to i faktu, že se lidem ulevilo, když skončila válka. Určitou setrvačností pokračovali v nadšení. Možná si nedokázali představit, že by po zradě ze Západu mohla přijít i zrada z Východu.

Legislativní procesy přinesly do školství změny. Nelze říct, že by školství v době totality obsahovalo pouze negativní prvky. První zákon, který zmiňuji je tzv. Nejedlého zákon, jenž unifikoval dlouholetou praxi a zajistil právo všem občanům na vzdělání. Samozřejmě, že po obsahové stránce bylo školství ovlivněno zcela naprosto nekriticky Sovětským svazem. Škola se samozřejmě také zapojila do plnění ekonomických a politických úkolů. Za účelem zvýšení kvality byly zavedeny závěrečné zkoušky. Podle zápisů v kronikách šlo o přerozdělování žáků do potřebných oborů a odvětví. Studijní předpoklady znamenaly méně než kádrový profil. Náboženství (nejrozšířenější římskokatolické) se snažila KSČ vymýtit. Již se necelebrovaly mše pro školu na začátku a konci školního roku. Přesto značná část obce chodila do kostela a vedla k tomu své děti. V obci má církev silnou tradici, kterou nezlomila ani komunistická ideologie.

Zákon, jenž znamenal největší úpadek rozvoje vzdělávání od druhé světové války, byl přijat v roce 1953. Zavedením pouze osmileté povinné školní docházky se efektivita vzdělanosti značně snížila. Nebylo možné stihnout a pojmout v kratší době celkové množství učiva. Navíc se zastavilo kvalitní vzdělání učitelů. Z pramenů je patrná přetíženost pedagogů a stížnosti i z řad rodičů na náročnost výuky. V tomto období se Pionýrská organizace stává masovou záležitostí. Je to organizovaná možnost trávení volného času. I přes ideologický charakter, který byl neodmyslitelný, se složení slibu a přijetí za člena stalo rituálem, jehož se chtělo účastnit každé dítě. Podstatnou je i zmínka o demografickém vývoji na venkově. Populace v Sepekově stárla a ve škole bylo čím dále méně dětí. Muselo docházet ke spojování tříd. Škola se mohla obávat o svou budoucnost, ale vzhledem k postupnému zániku menších škol ze spádové oblasti žáci tamních škol přešli studovat do Sepekova. Náboženství jako předmět i přes snahy KSČ byl stále hojně navštěvován.

Zlepšení vzdělávání přišlo spolu s dalším zákonem v roce 1960. Mluvíme o prodloužení školní docházky, tak ve vzdělávání pedagogických pracovníků. Dále sice existovala jednotná škola, ale byly rozšířeny osnovy vzdělávání a plány vzdělávání byly obohaceny o nepovinné a volitelné předměty. Jejich nabídka byla bohatá. Díky šikovnosti místního žactva se kulturně a sportovně laděné předměty staly možným přivýdělkem školy. Pokud žák uspěl, dostal čestné uznání a škola obdržela finanční kompenzaci, kterou většinou použila na nákup pomůcek. V šedesátých letech byl zaveden pěti denní školní týden. V roce 1968 byl vyhlášen akční program KSČ, který předložil zhodnocení uplynulého období a nebál se kritických připomínek. Možnost zlepšení podmínek však

zhatil vpád vojsk Varšavské smlouvy. Poté následovalo období politických školení, besed a porad na téma „co nejlepší výchovy k socialismu“. Na škole se postupně zlepšoval stav a dostupnost pomůcek.

V letech 1978 vyšel další školský zákon, kdy základní škola měla mít opět osm ročníků a zároveň žáci mohli absolvovat devátý ročník. Zápisy z kronik jsou v tomto období nejvíce statistické. Našla jsem výčty učitelů, seznamy žáků a volitelných předmětů. Domnívám se, že je to reakce na celospolečenskou situaci. Učitelský sbor se skládal v tomto období převážně z mladých pedagogů. Ti formálně plnily vše potřebné, aby inspekce nemohla jejich práci nic vytknout. Obsahově si však přizpůsobili výuku, tak aby jim lidsky vyhovovala. Svůj názor podpořím i faktem, že po roce 1989 zůstal pedagogický sbor mnoho let nezměněn.

Své závěry jsem porovnala s ostatními výzkumy, které jsem uvedla v úvodu. Mé poznatky se nijak zásadně neliší. Všudypřítomná komunistická ideologie řídila celou společnost. Ačkoliv se škola a pedagogický personál musel přizpůsobit stranickým požadavkům, můžu říct, že život na zkoumané základní škole probíhal poklidně. Učitelé se dokázali přizpůsobit novým požadavkům i přesto, že s nimi často nesouhlasili. Svou práci se vykonávali co nejlépe a na základě školních výsledků lze konstatovat, že žákům zprostředkovali kvalitní vzdělání. Mohu tvrdit, že vzdělávání v Sepekově nijak nevybočovalo z běžné praxe té doby.

Uvědomuji si, že poznatky získané studiem historických pramenů jsou zdrojem, který může být dobově zabarvený nebo třeba chybí podrobnější popisy (např. v posledním období). Zápisy dělala nějaká kompetentní osoba a její činnost byla kontrolována. I přesto se domnívám, že se mi podařilo vytvořit práci, která přináší zajímavé a důležité informace o chodu školy na pozadí překotných celospolečenských změn.

Seznam použitých zdrojů:

BŮŽEK, Václav a kolektiv, *Úvod do studia historie*, České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1994, 90 s.

ČÁRA, Vladimír a ROSENZWEIG, Milan a EFFENBERGEROVÁ, Anna Marie. *Aktuální otázky vzdělávání a výchovy v socialistické škole: srovnávací studie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 109 s. Zprávy Výzkumného ústavu pedagogického v Praze, sv. 45.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2000. 94 s. ISBN 80-7252-026-1.

ČORNEJ, Petr. *Vše podstatné z českých dějin*. Praha: Práh, [1992]. 44 s. ISBN 80-901278-4-3.

Dějiny zemí Koruny české. 9. vyd. Praha: Paseka, 2003, c1993. 328 s. ISBN 80-7185-606-1.

JELÍNKOVÁ, Vladimíra a SMOLKA, Radovan. *Základní školství v ČSSR a některé trendy jeho vývoje od roku 1921*. Praha: Ústav školských informací, 1989. 50 s. ISBN 80-211-0026-5.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 146 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25700-3.

KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 978-80-7364-049-1. S. 253.

KAPLAN, K. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968*. Brno: Barrister & Principal, 2008.

KYTKA, Josef. *Milevsko a jeho kraj: turistika, památky, historie*. Milevsko: Spolek pro rozvoj kultury v Milevsku, 1996. 224 s.

MENŠÍK, Alois a JUST, Jaroslav. *Reformní postupy ve výchově a vyučování: žákovská samospráva*. Brno: Vydavatelský odbor Ústředního spolku jednot učitelů, 1933. 88 s. Knihovna pedagogického centra, sv. 2.

MORKES, F. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. 1. vyd. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze, 2004. ISBN 80-901-4616-3.

MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. 1. vyd. V Praze: Pedagogické muzeum Jana Amose Komenského, 2002. 122 s. ISBN 80-901461-9-8.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

RANDÁK, Jan. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé. Praha: Knižní klub, 2016. 432 stran. Universum. ISBN 978-80-242-5503-3.

RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I: (1774-1989)*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. 67 s. ISBN 978-80-7395-322-5.

SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 359 s.

VESELÁ, Zdenka. *Vývoj českého školství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 153 s.

ZOUNEK, Jiří. *Normální život v nenormální době: základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 192 stran. ISBN 978-80-7552-709-7.

Závěrečné zkoušky na středních školách a přijímání žáků do výběrových škol třetího stupně – Výnos MŠVU z 15. března 1951 č. 17 345-II. (1951). Věstník ministerstva školství, věd a umění, 7(8), 75–81.

Kroniky:

Obecní kroniky

Pamětní kronika obce Sepekov, okres Milevsko, v textilní vazbě, 1949-1975, 600 s.

Kronika středočeské obce Sepekov, díl V., vázaná v hnědé kůži, 1988-2003, nestránkovaná.

Školní kroniky

Kronika střední školy v Sepekově, vázaná v červené kůži, 1945-1958, nestránkovaná.

Školní kronika, vázaná v červené kůži, 1940-1951, kronika národní školy, nestránkovaná.

Kronika osmileté střední školy v Sepekově, režná vazba, 1958-1976, nestránkovaná.

Školní kronika, zelené desky, 1976-1988, nestránkovaná.

Školní kronika, červené desky, 1988-1992, nestránkovaná.

Kroniky organizací

Kronika Pionýrské skupiny plk. Sinělnikova při ZDŠ Dr. Zd. Nejedlého v Sepekově, červené desky, nestránkovaná, 1977-1981.

Kronika Pionýrské skupiny plk. Sinělnikova při ZDŠ Dr. Zd. Nejedlého v Sepekově, hnědé desky, nestránkovaná, 1982-1989.

Kronika žákovské organizace, zelené desky, sešitové vydání, 1951-1989, nestránkovaná.

Internetové zdroje:

Legislativní normy

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1145_01

Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0708_01.htm

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>

Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol (školský zákon). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1976fs/tisky/t0039_01.htm

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1981fs/tisky/t0127_01.htm

BALÁKOVÁ, Lucie. *Dějiny malotřídní školy ve Křoví v letech 1948-1989* [online]. Brno, 2012 [cit. 2021-06-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/n9t4ku/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. Jiří Zounek, Ph.D.

DOSEDĚL, Jan. *Základní škola Dolní Újezd v letech 1945 - 1989* [online]. Hradec Králové, 2015 [cit. 2021-06-26]. Available from: <https://theses.cz/id/adxb2v/>. Bachelor's thesis. University of Hradec Králové, Faculty of Arts. Thesis supervisor Mgr. Irena Kapustová.

ŠIMÁNEŠ, Michal *Přijímací řízení na středních odborných školách v období socialistického Československa*, in *Studia pedagogica*, roč. 25, č.3, 2020, dostupné na https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/142859/1_StudiaPaedagogica_25-2020-3_6.pdf?sequence=1.

Seznam zkratek

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

JZD – jednotné zemědělské družstvo

KAN – Klub angažovaných nestraníků

KSČ – Komunistická strana Československa

MNV – Místní národní výbor

MŠVU – Ministerstvo školství, vědy a umění

NATO – Severoatlantická aliance

NF – Národní fronta

NS – Národní shromáždění

NDR – Německá demokratická republika

OF – Občanské fórum

ONV – Okresní národní výbor

PTP – pomocný technický prapor

ROH – Revoluční odborové hnutí

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

SRPŠ – Sdružení rodičů a přátel školy

StB – Státní bezpečnost

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

ŠKKMNV – Školská a kulturní komise MNV

TNP – tábory nucených prací

ÚV – Ústřední výbor

ZOKSČ – závodní organizace KSČ

ZVROH – závodní výbor ROH

Abstrakt

Novotná, L. *Jak se promítla komunistická ideologie do vzdělávání v základní škole v Sepekově (1948-1989)?* České Budějovice 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce R. Svoboda.

Klíčová slova: dějiny školství, školské zákony, komunistická ideologie, Sepekov, politické dějiny

Tato diplomová práce zachycuje vývoj a proměny základní školy v obci Sepekov v období 1948-1989, kdy bylo československé školství pod vlivem komunistické ideologie. Popisuje změny ve školském systému celorepublikového charakteru a jejich konkrétní dopad na fungování místní školy. První kapitola se stručně zabývá školstvím do roku 1948. Další čtyři kapitoly dělí podle legislativních změn ve školství v průběhu komunismu. Tímto je vytvořen komplexní obraz popsaneho období.

Abstract

How communist ideology was reflected in primary school education in Sepekov (1948-1989)?

Key words: law of school, history of education, communist ideology, Sepekov, political history

This diploma thesis captures the development and changes of the primary school in the village of Sepekov in the period 1948-1989, when Czechoslovak education was under the influence of communist ideology. It describes changes in the school system of a national character and their specific impact on the functioning of the local school. The first chapter briefly deals with education until 1948. The other four chapters are divided according to the legislative changes in education during communism. This creates a comprehensive picture of the described period.

Seznam příloh

Příloha I. Žáci IV. ročníku (foceno před budovou školy)

Příloha II. Komise závěrečných zkoušek, r. 1952

Příloha III. Nová budova školy Střední školy Dr. Zdeňka Nejedlého v Sepekově

Přílohy

Příloha I.

Mikulášská beseda s vojáky:

Dne 6. prosince 1951 uspořádala jistebnická
prosádka pro žáky mikulášskou besídku.
Vojáci přijeli s vojenskou kapelou, pěveckým kroužkem
a s dědou Mázem.

Žáci IV. ročníku:

Dne 17. a 24. listopadu byl záctou promít-
nut dokumentární sovětský film: Pád Berli-
na.

Dne 23. listopadu byla uspořádána oslava
55. narozenin presidenta republiky Klementa
Gottwalda. Zhodnocena byla jeho osobnost a význam,
pro všechny pracující lid Československé republiky.
V dnech 26. listopadu až 2. prosince byla uspořádána
na škole výstava československé a sovětské knihy.

Zdvořecně zkoušky na škole 1952.

Proyznamenáním prospělo celkem 8 žáků, a to:
Fr. Bunian, Josef Handrejch, A. Burianová, M. Buzková,
L. Nováková, A. Jelínková, M. Šerhanlová a M.
Vaněčková.

Volba povolání:

Zkušební komise přihlížejíc k přání a k prospěchu
žáků doporučila do:

Rozvodných závodů energetických	1 dívka,
Státních statků, středisko Stádlec	1 dívka,
Státní traktorová stanice, středisko Třeboně	1 hoch,
Silonu	2 dívky,
Jiholenu	2 dívky,
Kovosvitu	1 dívka,

Příloha III.

V průběhu šk. roku byla na škole pořizována
na fotodokumentaci Domem osvěty z Písku.
Byla pořizena také fotografie škol. budovy.

